

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^e JAARGANG

WOENSDAG 14 OCTOBER 1936

No. 1085

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
LE ROI EST MORT, VIVE LE ROI! door J. Groot	736
Hoever zal de devaluatie gaan? door Dr. J. G. Stridiron	737
Broodprijzen, regeringsbemoeiing met tarwe en monetair maatregelen door Mr. M. J. Broekhuysen Jr.	739
Vooruitzichten van den Nederlandschen landbouw na het verlaten van den gouden standaard door Ir. S. H. de Jong	741
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De Deense valutaregeling en haar gevolgen door Dr. R. Aschenbrenner	742
AANTEKENINGEN:	
De mogelijkheden tot binnenlandsche conjunctuurverbetering	743
De monetaire gebeurtenissen in Nederland	745
Indische producten en valutadepreciatie door J. F. Haccoz	747
De zichtbare suikervoorraden in de wereld	747
Koloniën en economische weerbaarheid	748
MAANDONJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	748
ONTVANGEN BOEKEN	749
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	752-753
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	750, 751, 754

ROTTERDAM, 12 October.

In een adres aan den Raad van Ministers heeft de Rotterdamsche Kamer van Koophandel als haar meening te kennen gegeven, dat ter waarborging van een „natuurlijke depreciatie” als door de Regeering beoogd zoowel normale verbindingen met het buitenland als natuurlijke verhoudingen in het binnenland voorwaarde zijn. Wat de laatste voorwaarde aangaat meent zij, dat een principieele wijziging van de crisispolitiek noodig is, daar haar inziens voor een groot aantal steunmaatregelen, welke samenhangen met de bestaande goudbasis van den Gulden, de reden van bestaan is vervallen. De tot heden door de Regeering getroffen voorzieningen beoogen slechts, stijging van de binnenlandsche prijzen van de eerste levensmiddelen tegen te gaan. In dit verband is interessant de verklaring van Minister Deckers, eventueel uitsluiting van den Landbouwsteun als middel tegen onredelijke prijsstijging van landbouwproducten te zullen toepassen.

Talrijk zijn de stemmen uit landbouwkringen, die een ontwikkeling als door de Rotterdamsche Kamer van Koophandel bedoeld vreezen en afkeuren. Zoo is reeds uitdrukkelijk verklaard, dat de landbouw den bestaanden steun nog niet kan missen en hebben de meeste landbouworganen de vrees geopperd, dat het voordeel van de hogere exportprijzen zal worden overtroffen door de hogere productiekosten en door het nadeel van verlaging van binnenlandsche heffingen en steunverlening.

In zekeren zin geldt voor dezen steun hetzelfde als voor den steun aan de zeescheepvaart, waarover de Heer A. J. M. Goudriaan verklaard heeft, dat hij hoe eerder hoe liever moest verdwijnen, doch dat het lichtvaardig ware hierover vandaag aan den dag reeds te beslissen.

De eerste voorwaarde in genoemd adres vermeld, zal ongetwijfeld minder tegenkanting uitlokken, dit verlangen wordt integendeel juist in de laatste dagen in verschillende uitlatingen nadrukkelijk ondersteund. Te Genève hebben de Engelsche en Fransche gedelegeerde bij de economische commissie een resolutie ingediend inzake een verbetering van de internationale handelsbetrekkingen. Meerdere staten hebben hiermede ingestemd, en ook Mr. Van Landschot heeft verklaard, dat de Nederlandsche Regeering volkomen bereid is energiek mede te werken aan iedere poging in de richting van opheffing van de handelsbelemmeringen. Afschaffing van de contingentteering zal mogelijk zijn ten opzichte van de landen, die hetzelfde doen en aldus een compensatie bieden, waarbij nog voorbehoud moet worden gemaakt ten opzichte van die landen, die door een sterke deviezencontrole de betalingsmogelijkheid beperken. Ook de Engelsche Minister van Financiën Chamberlain heeft met voldoening van invoerrechten door Frankrijk geconstateerd, evenals het feit, dat de Regeeringen van Italië, Zwitserland en Nederland in dezelfde richting werkzaam zijn.

De Britsche gedelegeerde Mollison heeft te Genève verklaard, dat de Engelsche Regeering harezijds tot verbetering van de internationale handelsbetrekkingen wil bijdragen, doordat zij ondanks de door de devaluatie vermeerderde buitenlandsche concurrentie niet zal overgaan tot een verhoging van invoerrechten of vermeerdering der contingenten, noch ook tot een nieuwe devaluatie.

LE ROI EST MORT, VIVE LE ROI!

Door overmacht gedwongen, werd de Regeering genoodzaakt, haar monetaire politiek te wijzigen en als gevolg daarvan is stilte ingetreden in de gelederen van hen, die voorheen in den strijd om de handhaving van den gouden gulden de zijde van de Regeering hadden gekozen. Hoe zou dat ook anders kunnen? Gedane zaken nemen immers geen keer en omdat het geen enkel nut heeft te blijven discussieeren, over wat had kunnen zijn, wanneer de zaken zich anders zouden hebben ontwikkeld dan zij hebben gedaan, is het juist, dat thans het woord wordt gelaten aan hen, die reeds lang de overtuiging dragen, dat depreciatie van onze valuta heilzaam is voor de bevordering van het economisch herstel. Het heeft ook niet den minsten zin te blijven treuren om datgene, wat verloren ging; het is nu eenmaal niet anders, en onder het motto: „Le Roi est mort, vive le Roi”, is het thans ieders plicht vooruit te zien en den nieuwen koning te volgen op den nieuwen weg, welken hij is ingeslagen.

Intusschen beteekent dat nog geenszins, dat wij nu alles, wat onder het deflatieregiem is geschied, in het historisch archief zouden moeten opbergen. Dit te doen zou zelfs onverantwoordelijk zijn. De deflatiepolitiek, welke voorheen is gevoerd, heeft van de bevolking zware offers geëischt, maar daartegenover zijn ook zeer wezelijke resultaten bereikt, met betrekking tot het herstel van evenwicht tusschen kosten en opbrengsten in handel en industrie. Zouden onder de nieuw ingetreden omstandigheden deze zwaarbevochte resultaten weer verloren gaan, dan zou dat beteekenen, dat alle offers, welke in het verleden van de bevolking zijn gevegd, voor niets zijn gebracht. Het gevaar, dat dit toch zal gebeuren, is intusschen geenszins denkbeeldig te achten. Devaluatie leidt tot prijsstijging van goederen en diensten; devaluatie leidt tot belangrijke inkomensverschuivingen, wanneer men althans de inkomens in koopkracht meet. Zij, die over een vast inkomen beschikken, zullen, waar eenerzijds de koopkracht van den gulden is gedaald en anderzijds niet méér gulden te hunner beschikking worden gesteld, de daaruit ontstane schade moeten opvangen door verdere versoering, m.a.w. door afstand te doen van de bevrediging van bepaalde behoeften, welke zij zich voorheen konden veroorloven. Anderen, die beschikken over een wisselend inkomen, zullen uit de gewijzigde omstandigheden voordeel trekken; eensdeels zullen zij in staat zijn op betere wijze dan voorheen in hunne dringende levensbehoeften te voorzien, terwijl aan de beter gesitueerden daardoor de gelegenheid wordt geboden weer wat meer te gaan genieten van datgene, dat er in dit leven te genieten valt. Door dit alles ontstaat dus een belangrijke verschuiving in de vraag naar allerhande artikelen; een verschuiving, welke op haar beurt voor handel en industrie belangrijke consequenties in zich draagt. Om deze consequenties naar waarde te kunnen schatten, dient men zich rekenschap te geven van het doel, dat de Regeering met hare deflatiepolitiek heeft nagestreefd en van de veranderingen, waartegenover zij zich nu, tengevolge van de nieuw ingetreden omstandigheden, geplaatst ziet.

Iedere politiek van economische saneering, (en die van de Regeering maakt daarop zeker geen uitzondering) moet uiteindelijk zijn gericht op herstel van de rentabiliteit van het bedrijfsleven. Dat dit zoo zijn moet ligt voor de hand, want hoe verschillend ook de wegen mogen zijn, welke worden aanbevolen om dit doel te verwezenlijken, niemand kan blind zijn voor het feit, dat, zoolang de gecombineerde balans van het bedrijfsleven met een passiefsaldo sluit, de algemeene verarming in omvang blijft toenemen. In dezen algemeenen vorm gesteld, bestaat er dus overeenstemming in de doelstelling van allen, die op serieuze wijze trachten verbetering te brengen in den bestaanden economischen chaos. Deze eensgezindheid strekt zich nog verder uit, want iedereen ziet ook in, dat

voor het herstel van de rentabiliteit van het bedrijfsleven moet worden gestreefd naar herstel van evenwicht tusschen kosten en opbrengsten. De meeningstrijd ontbrandt pas, wanneer het er om gaat vast te stellen, op welk niveau dat noodzakelijke evenwicht moet worden verkregen. Immers, evenwicht tusschen kosten en opbrengsten is denkbaar in een toestand, waarbij de versoering zoover is doorgevoerd, dat de bevolking is teruggekeerd tot de primitieve levensomstandigheden van den natuurstaat, waarin alle luxe is weggevaagd en alleen nog kan worden voorzien in de meest dringende levensbehoeften, maar evenwicht tusschen kosten en opbrengsten kan evengoed bestaan, onder zoodanige omstandigheden, dat iedere arbeider zijn eigen automobiel bezit. De groote vraag is dus, op welk punt het evenwicht moet worden ingezet. Met hare deflatiepolitiek gaf de Regeering op deze vraag een zeer eenvoudig antwoord. Zij verkoos den weg van de aanpassing; zij besloot aan de economische krachten, welke in het leven waren geroepen door het verstoorde evenwicht tusschen kosten en opbrengsten, zooveel mogelijk de vrije werking te laten. Het gezochte evenwichtspunt zou dan liggen daar, waar die krachten langs natuurlijken weg tot rust zouden zijn gekomen.

Nu kan men lang en breed discussieeren over de vraag, of de Regeering het wel bij het rechte eind had, of het evenwichtspunt, waarop zij het oog gericht had, niet zoover weg lag, dat het alleen was te bereiken ten koste van honger en ellende van groote bevolkingsgroepen; men kan twisten over de vraag, of met behulp van devaluatie het gestelde doel al dan niet vlugger kan worden bereikt, maar dat alles neemt niet weg, dat wij nu eenmaal hebben te aanvaarden het feit, dat de Regeering de economische politiek, welke haar het beste leek, sedert jaren heeft gevoerd en dat de enorme offers, welke daarvoor noodig waren, reeds zijn gebracht. Het proces van economische afbraak, welke de aanpassing in eerste instantie met zich brengt, is in die jaren ver gevorderd.

Langzaam maar zeker is het productie-apparaat, dat toen de crisis begon geheel was ingesteld op de hoogopgevoerde behoeften uit den tijd van de hoogconjunctuur, afgebroken en vervormd tot een nieuw, dat is ingesteld op de totaal gewijzigde behoeften, welke de bevolking bij den tegenwoordigen stand van haar inkomen en bij de natuurlijk gegroeide inkomensverdeling nog geldend kan maken. Of dat nu goed is of niet goed, kan geheel buiten beschouwing blijven; van belang in dit verband is alleen het feit, dat het zoo gebeurd is; dat wij thans beschikken over een sterk afgeschaafd en omgebouwd productie-apparaat, dat heelemaal is ingesteld op de inkomens en de inkomensverdeling, welke zijn voortgevloeid uit de economische politiek, welke door de Regeering is gevoerd, een politiek, welke terecht of ten onrechte was gebaseerd op de aanpassing en op de strakke handhaving van den gouden gulden. En nu de lijdensweg haast tot het einde was gegaan, nu de Regeering, bij monde van den Minister-President, kon getuigen, dat de aanpassing reeds ver was gevorderd, wat dus beteekent, dat de nieuwe evenwichtstoestand zich begon af te teekenen, nu wordt de Regeering plotseeling door overmacht gedwongen de devaluatie te aanvaarden.

Devaluatie, wij zeiden het hierboven, leidt tot belangrijke verschuivingen in de inkomensverdeling, verschuivingen, welke ernstiger zijn, al naarmate de devaluatie dieper ingrijpt. Nieuwe behoeften zullen worden geldend gemaakt, behoeftebevrediging, die thans plaats heeft, zal gedeeltelijk vervallen en aan het productie-apparaat, dat langzamerhand geheel was ingesteld op de inkomensverdeling, die was gegroeid uit de aanpassing en de deflatiepolitiek, zal nu opnieuw moeten worden geschaafd en getimmerd.

Onder de nieuw ingetreden omstandigheden zullen bedrijven moeten verdwijnen, welke voorheen hun be-

staansrecht hebben bewezen; aan den anderen kant zal blijken, dat er in de achter ons liggende jaren bedrijven zijn ondergegaan, welke nu juist weer noodig zullen blijken te zijn; kortom het evenwichtspunt, dat wij begonnen te naderen, ligt thans weer ver van ons af. Opnieuw zal het productie-apparaat moeten worden aangepast aan de gewijzigde omstandigheden en nieuwe offers zullen daarvoor moeten worden gevraagd. Door krachtige maatregelen tracht thans de Regeering prijsverhoogingen tegen te gaan, om zoodoende de schok tot een minimum te reduceeren en als zij er straks naar zal streven, den gulden op een zoo hoog mogelijk peil weer aan het goud te koppelen, dan spelen daarbij eerezucht en geknakte trots geen rol, maar dan geschiedt dat alleen om de nieuwe verbouwing van het productie-apparaat, die nu weer noodig is geworden, om het noodzakelijk evenwicht tusschen kosten en opbrengsten te verkrijgen, tot redelijke proporties terug te brengen.

Als men dit alles overweegt en de zaken van deze zijde beziet, dan wordt het begrijpelijk, dat Dr. Colijn, toen hij in den gedenkwaardigen nacht van den 26 September, voor de keuze werd gesteld, niet dan met een bloedend hart heeft kunnen besluiten, den gouden gulden prijs te geven. Het is moeilijk in het gezicht van de haven den steven te wenden en de woelige zee weer op te zoeken. Met dat al, het is gebeurd en er is niets meer aan te veranderen.

Le Roi est mort, vive le Roi!!!

J. GROOT.

HOEVER ZAL DE DEVALUATIE GAAN?

Bij de beoordeeling van de mate van devaluatie, waarmee de Nederlandsche gulden in den loop der eerstkomende maanden verminderd zal worden, kan aan de hand van het verloop der kosten van levensonderhoud een vrij goede maatstaf verkregen worden. Wanneer echter het verloop der kosten van levensonderhoud in verschillende landen wordt vergeleken, dan moet dit geschieden door de indices van de kosten van levensonderhoud voor ieder land op goud te herleiden. Hiervoor is het dus noodzakelijk de indices van de kosten van levensonderhoud met bijv. 1929 als basisjaar, te vermenigvuldigen met den koersfactor van de verschillende muntsoorten ten opzichte van hun goudpariteit. Afgescheiden dus van verschillen in de berekening van de indexcijfers van de kosten van levensonderhoud kan dus, aangezien de continuïteit daarvan over een reeks van jaren aangenomen mag worden, een vergelijking worden gemaakt tusschen de beweging van de kosten van levensonderhoud in goud in verschillende landen en die in Nederland.

De hier volgende cijfers geven hiervan een goed beeld, waaruit duidelijk blijkt het totaal verschillende verloop van de indices en wel voornamelijk na de devaluatie van het Engelsche Pond in 1931. Kon in de jaren voor 1931 nog gesproken worden van een vrijwel gelijke ontwikkeling, na dat jaar was hiervan geen sprake, en kon alleen een bepaalde dalende tendens opgemerkt worden, die echter in de landen, die trouw waren gebleven aan het goud, op een veel hooger niveau plaats vond. Ook de hierbij geproduceerde grafieken geven hiervan een duidelijk beeld.

Dat het verloop, en vooral de daling van de kosten van levensonderhoud in goud een belangrijke rol spelen, is, met het oog op het toch nog altijd zeer actieve internationale verkeer, duidelijk. De kosten van levensonderhoud geven toch een min of meer juiste aanwijzing van de mogelijkheid tot verlaging der prijzen, die door de crisis van 1929 veroorzaakt waren. De landen van het Sterlingblok, die in 1931 de onmogelijkheid tot verdere daling van de prijzen in landsvaluta, dus ten opzichte van het goud, inzagen, losten met één maatregel de kwestie, wat de monetaire zijde betrof, op en behoeften dus zoodoende geen verderen druk op hun prijsniveau om dezen reden uit

Indexcijfers. — Kosten van levensonderhoud.

Landen	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936 ¹
A. Kosten van levensonderhoud in landsvaluta.								
België	100.-	103.6	93.0	83.6	82.6	79.4	79.9	87.1
Denemarken ..	100.-	94.6	89.3	89.3	92.9	96.4	99.1	100.1
Engeland	100.-	96.3	89.6	87.8	85.4	86.0	87.2	89.8
Frankrijk	100.-	104.5	102.3	94.6	93.5	92.8	86.9	86.9
Japan	100.-	85.5	74.7	75.4	80.3	82.0	83.6	88.6
Joego-Slavië ..	100.-	91.7	87.0	80.1	79.4	75.4	74.3	75.0
Nederland	100.-	95.6	89.5	83.1	82.0	82.3	79.8	78.6 ²
Noorwegen ...	100.-	97.0	92.2	89.8	88.6	89.2	91.0	93.7
Oostenrijk	100.-	100.-	95.5	97.3	94.8	94.5	94.4	95.3
Polen	100.-	93.1	84.7	77.1	70.2	65.6	63.0	60.4
Tsjecho-Slow.	100.-	97.8	93.4	91.7	90.7	89.6	91.3	94.0
Ver. St.	100.-	96.2	86.7	77.7	74.8	79.4	83.1	85.6
Zweden	100.-	97.1	93.5	92.4	90.6	91.2	92.1	93.9
Zwitserland ..	100.-	98.1	93.2	85.7	81.4	80.1	79.5	81.1
B. Koers t.o.v. Goudpariteit.								
België	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	78.6	72.2 ³
Denemarken ..	100.-	100.-	93.5	70.3	55.8	50.1	48.5	49.5
Engeland	100.-	100.-	93.2	72.0	68.1	61.8	59.8	61.0
Frankrijk	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-
Japan	92.5	99.1	98.0	56.4	40.4	35.6	34.2	34.9
Joego-Slavië ..	100.-	100.-	100.-	93.2	77.7	76.9	77.0	77.0
Nederland	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-
Noorwegen ...	100.-	100.-	93.5	67.2	62.7	56.3	54.5	55.6
Oostenrijk	100.-	100.-	96.9	82.4	79.2	78.2	78.7	78.7
Polen	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-
Tsjecho-Slow.	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	85.4	83.4	82.6
Ver. St.	100.-	100.-	100.-	100.-	80.6	59.7	59.4	59.4
Zweden	100.-	100.-	94.2	68.9	64.5	57.8	56.0	57.1
Zwitserland ..	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-
A × B. Kosten van levensonderhoud in goud.								
België	100.-	103.6	93.0	83.6	82.6	79.4	62.8	62.9
Denemarken ..	100.-	94.6	83.5	62.8	51.8	48.3	48.1	49.5
Engeland	100.-	96.3	83.5	63.2	58.2	53.1	52.1	54.8
Frankrijk	100.-	104.5	102.3	94.6	93.5	92.8	86.9	86.9
Japan	92.5	84.7	73.2	42.5	32.4	29.2	28.6	30.9
Joego-Slavië ..	100.-	91.7	87.0	74.7	61.7	58.0	57.2	57.8
Nederland	100.-	95.6	89.5	83.1	82.0	82.3	79.8	78.6
Noorwegen ...	100.-	97.0	86.2	60.3	55.6	50.2	49.6	52.1
Oostenrijk	100.-	100.-	92.5	80.2	75.-	73.9	74.3	75.0
Polen	100.-	93.1	84.7	77.1	70.2	65.6	63.0	60.4
Tsjecho-Slow.	100.-	97.8	93.4	91.7	90.7	76.5	76.1	77.6
Ver. St.	100.-	96.2	86.7	77.7	60.3	47.4	49.4	50.8
Zweden	100.-	97.1	88.1	63.7	58.4	52.7	51.6	53.6
Zwitserland ..	100.-	98.1	93.2	85.7	81.4	80.1	79.5	81.1

¹) De indices voor het jaar 1936 zijn berekend op het gemiddelde van het eerste halfjaar 1936 in vergelijking met het eerste halfjaar 1935. Met de op deze wijze verkregen percentages zijn dan de indices van 1935 vermenigvuldigd.

²) De indices van de kosten van levensonderhoud in Nederland zijn gecorrigeerd, voor zoover het noodig was, om een aansluiting te verkrijgen op de cijfers vóór 1936, in verband met het feit, dat deze indices thans op een nieuwe basis zijn berekend.

³) De koers van België is bepaald op het gemiddelde van het eerste halfjaar 1936, daar een vergelijking met het eerste halfjaar 1935 niet mogelijk was, in verband met de devaluatie, die toen plaats vond.

te oefenen. Hierdoor voorkwamen zij allereerst de catastrophale daling van alle waarden en vooral de ongelijkmatigheid daarin. Hierbij moet vooral niet uit het oog verloren worden, dat de hoogte van het prijsniveau historisch gegroeid is en veelal voor langen tijd wordt vastgelegd, en wel doordat verplichtingen op langen termijn vast omschreven worden aangegaan. Ook gewoonte en sleur spelen een groote rol, waardoor snelle aanpassing door deflatorische maatregelen feitelijk een onbegonnen taak is en vrijwel alleen mogelijk is in een land, dat geen uitgebreide relaties op economisch gebied met andere landen onderhoudt, daar dan deze noodzaak niet aanwezig is. Doch zelfs een land als de Verenigde Staten is tot devaluatie overgegaan, om aan den druk, door de waardelijking van het goud veroorzaakt, te ontkomen.

Vooral de ongelijkmatigheid in de daling is hier van zeer groot belang, daar een algemeene prijsdaling

zich niet regelmatig voltrekt. De groothandelsprijzen dalen snel, andere prijzen, loonen, huren, overheids-tarieven en vaste lasten dalen in een zeer langzaam tempo. Hierdoor ontstaat een paralyse van het economische leven, daar vele ondernemingen op deze wijze hun rentabiliteit zien verminderen of zelfs geheel zien verdwijnen. Door de devaluatie worden nu de voorwaarden geschapen, die aan de voortdurende prijsdaling een eind maken en waardoor ook de kurven van kosten en opbrengsten weer naar elkaar zullen buigen.

Tot welk punt moeten de gulden en de andere nog niet gedevalueerde munten nu op basis van het bovenstaande gedevalueerd worden. Allereerst volgt een bespreking van den gulden.

Voor onze economische verhoudingen komt alleen een vergelijking met het verloop van de indices van Engeland en Japan in aanmerking, daar deze landen een overheerschen invloed uitoefenen, hetzij op de buitenlandsche markten, hetzij direct op ons economisch leven.

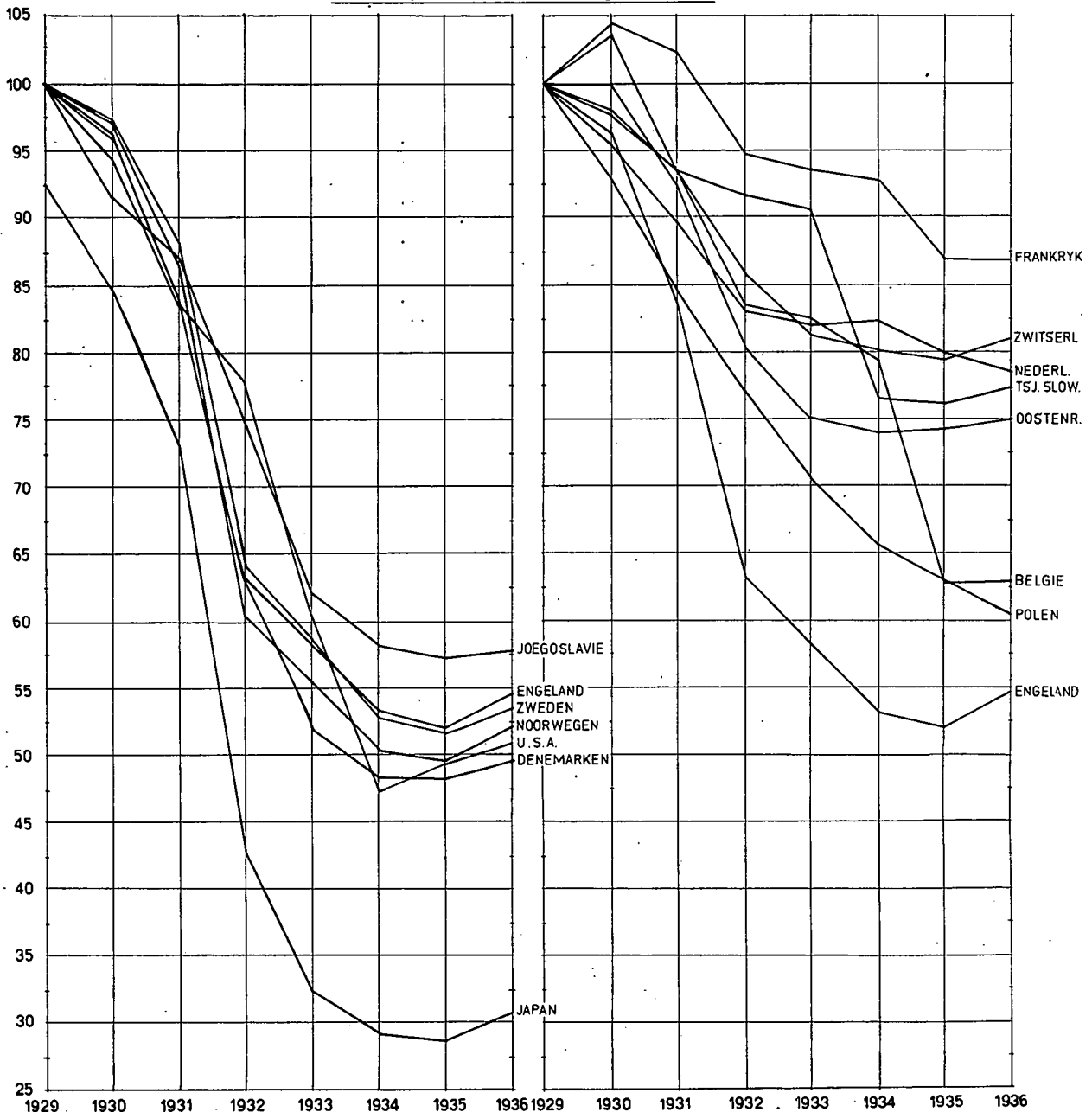
De vergelijking met Japan kan echter buiten beschouwing blijven, daar dit land alleen op eenige bepaalde gebieden invloed uitoefent en wel in het bijzonder op textielgebied. Hoewel de economische

banden tusschen Nederlandsch-Indië en Japan veel grooter zijn dan tusschen Nederland en Japan, moet het toch uitgesloten geacht worden den gulden zoover te devalueeren, dat een aanpassing op het niveau van Japan mogelijk is. Dit zou ook niet wenschelijk zijn, omdat de invoer van Japansche goederen in Nederland zeer klein is en dus de invoer uit andere landen zoo duur zou maken, dat een inflatie waarschijnlijk noodig zou zijn, vooral ook doordat de uitvoer naar Japan geen belangrijke rol speelt in den totalen handel.

Blijft dus over een aanpassing op het niveau van Engeland. Hiervoor is alle reden, daar Engeland niet alleen representatief is voor zichzelf, doch ook voor verschillende landen, waarmee Nederland relaties onderhoudt. Alleen wat onze uitvoer betreft gaat meer dan 40 pCt. naar landen, die op hetzelfde niveau van Engeland zijn ingesteld, zooals Noorwegen, Zweden en de verschillende deelen van het Britsche Rijk. Wat hier gezegd is van Nederland, geldt nu met zekere afwijkingen ook voor andere landen en zeker voor Frankrijk en Zwitserland.

Wat de andere landen betreft moet in aanmerking genomen worden het feit, dat bijv. Oostenrijk en Polen een belangrijke buitenlandsche schuld hebben, die bij devaluatie extra zwaar gaat drukken, vooral wan-

KOSTEN VAN LEVENSONDERHOUD (IN GOUD)

weer de inkomsten uit den export en de aan het buitenland te verleenen diensten hiervoor geen belangrijke compensatie bieden.

Polen heeft verder een groote deflatie doorgemaakt, terwijl Joego-Slavië sedert 1932 een vermindering van den koers vertoont, waardoor deze thans 77 pCt. van zijn goudpariteit noteert. Uit de teekeningen en cijfers blijkt, dat in deze landen, economisch gezien, thans het minst reden voor devaluatie aanwezig is.

Wanneer dus het niveau van Engeland als toonaangevend wordt beschouwd en het verloop daar te lande ten opzichte van 1929 als maatstaf wordt aangenomen, dan kan met zekere reserve het waarschijnlijke devaluatiepercentage worden vastgesteld. De landen, die verklaard hebben niet te devalueren en waarvan het prijsniveau, in vergelijking met Engeland nog zeer hoog ligt, zullen dus op andere wijze hun aanpassing moeten voltooien.

Aangenomen kan echter worden, dat het prijsniveau in de landen,* die reeds in de jaren vóór 1936 gedevalueerd hadden, zal stijgen, hetgeen ook blijkt uit de berekende verhooging in 1936 ten opzichte van 1935.

Tot welke hoogte de stijging zal plaats vinden is niet met zekerheid vast te stellen, doch aangenomen kan worden, dat bijv. in Engeland, staande op 55, een niveau van 65 in de naaste toekomst niet waarschijnlijk is. Om echter de uiterste grenzen der devaluatie aan te geven, zullen wij aannemen, dat een basis van 55 voor alle landen thans de laagste grens is en van 65 de hoogste grens. Gegeven nu de verhouding van de indexcijfers van de kosten van levensonderhoud in landsvaluta, in 1936 ten opzichte van 1929, moeten wij deze percentages vermenigvuldigen met een zoodanig bedrag, dat 55 of 65 als indexcijfers van de kosten van levensonderhoud in goud verkregen wordt. Het bedrag, waarmee nu vermenigvuldigd wordt, geeft dan aan het punt, waarop de koers ten opzichte van de goudpariteit moet dalen, om de kosten van levensonderhoud in 1936 ten opzichte van 1929 tot het niveau van Engeland te verlagen.

	Door devaluatie te bereiken koersen t.o.v. goudpariteit.	
	Laagste punt.	Hoogste punt.
Frankrijk	63	75
Nederland	70	83
Oostenrijk	58	68
Tsjecho-Slowakije	59	69
Zwitserland	68	80

Voor de landen, die thans gedevalueerd hebben, betekent het bovenstaande dus een devaluatie tusschen de volgende percentages:

Frankrijk	25 à 37 pCt.
Nederland	17 à 30 „
Zwitserland	20 à 32 „

Voor Oostenrijk en Tsjecho-Slowakije, die al reeds vroeger gedevalueerd hadden en wel tot resp. 78.7 en 82.6, betekent dit thans weer een devaluatienoodzakelijkheid van

Oostenrijk	14 à 26 pCt.
Tsjecho-Slowakije	17 à 29 „

Van deze beide landen schijnt op dit oogenblik alleen Tsjecho-Slowakije tot verdere devaluatie te willen overgaan en wel van maximaal 18,8 pCt.

Wat nu de mate van devaluatie in Nederland betreft, kan opgemerkt worden, dat zijn internationale positie een zoo dicht mogelijke benadering van het prijsniveau van Engeland vereischt en dus de devaluatie dichter bij de 30 pCt. dan bij de 20 pCt. zal moeten liggen, ten einde onze concurrentiekracht met het buitenland weer te herstellen en om de binnenlandse spanningen zooveel mogelijk op te heffen. Dit is ook daarom zoo van belang, omdat het niveau der kosten van levensonderhoud in goud in landen, zooals Noorwegen, Zweden, Denemarken en de Vereenigde Staten nog beneden Engeland ligt.

Hoe staat het nu met de mogelijkheid van een de-

valuatiewedloop? Bij een rustige beschouwing van bovenstaande gegevens zal het duidelijk zijn, dat een ongemotiveerde verlaging van de muntpariteit van één land, automatisch reacties zal teweegbrengen in andere landen.

Verder is de devaluatie juist het middel, om een snelle aanpassing van de verschillende prijsniveaus te verkrijgen. Zou er echter toch een ongemotiveerde depreciatie worden ingevoerd, dan treft deze zeker ook het land zelf, doordat een inflatie moet optreden, als gevolg van de sterke stijging van de prijzen der in te voeren goederen.

De reacties op een ongemotiveerde depreciatie behoeven niet te bestaan in een algemeene verdere devaluatie, maar wel in het in werking stellen van invoerbelemmeringen tegen het land, dat van dit middel gebruik maakt. Zoolang dus dit probleem redelijk wordt behandeld — en er is geen reden om aan te nemen, dat dit niet het geval zal zijn — moet aangenomen worden, dat de thans plaats vindende devaluatie van Frankrijk, Nederland en Zwitserland perspectieven opent voor een vergroting van den internationalen handel en de daarmee samenhangende andere bedrijfstakken. Automatisch zal dan ook de nationale welvaart bevorderd worden, die door de groote verschillen in koopkrachtverhoudingen der muntsoorten in sterke mate verminderd was.

Dr. J. G. STRIDIRON.

BROODPRIJZEN, REGERINGSBEMOEIING MET TARWE EN MONETAIRE MAATREGELEN.

De kwestie der broodprijzen en de invloed, die de Regering daarop heeft door middel van de landbouwcrismaatregelen, heeft tengevolge van de monetaire reorganisatie diverse nieuwe aspecten gekregen. Zonder op volledigheid aanspraak te willen maken, willen wij daarvan enkele nader belichten.

De Nederlandse meelfabrikanten, d.w.z. de bloemfabrikanten en de vlakmolenaars tezamen, die tezamen het monopolie hebben voor de leverantie van tarwebloem (de grondstof voor witbrood) en tarwemeel (de grondstof voor bruinbrood) aan de Nederlandse bakkers, moeten deze bloem en dit meel malen uit een tarwemengsel, voor 35 pCt. bestaande uit inheemse tarwe. Deze 35 pCt. moeten zij kopen van de Tarwe Centrale, het orgaan dat via de Gewestelijke Tarwe-organisaties alle inheemse tarwe van de verbouwers in ontvangst neemt tegen de z.g. richtprijs.

De Tarwe Centrale ontvangt daarbij echter een veel groter quantum tarwe, dan hij nodig heeft voor de voorziening van de meelfabrikanten. Het surplus wordt daarom zo goed, d.w.z. zo duur mogelijk aan anderen verkocht.

De tarwe, die door de T. C. aan de meelfabrikanten wordt verkocht om 35 pCt. van hun grondstof uit te maken, wordt Vita-tarwe genoemd, naar de Stichting (Vereniging v. Inheemse Tarwe-Afnemers) waarbij die meelfabrikanten zijn aangesloten als georganiseerden. De prijs van de Vitatarwe wordt door de Overheid vastgesteld en bedraagt al sinds geruimen tijd f 15.70 per 100 kg.

Het bovenbedoelde surplus wordt gewoonlijk vrije T. C. tarwe genoemd. Deze kan niet door de meelfabrikanten worden gebruikt als aanvulling van de Vitatarwe bij de productie van tarwebloem, omdat de kwaliteit van de inheemse tarwe zich daartoe niet leent. Naast de Vitatarwe gebruiken de meelfabrikanten derhalve voor het malen van bloem 65 pCt. andere, en wel buitenlandse, tarwe. Deze moet zelfs van wat betere (hardere) kwaliteit zijn, om de zachtheid van de inlandse te compenseren.

De fabrikanten van tarwemeel, ongebuild, kunnen echter, behalve de 35 pCt. Vitatarwe, nog wel meer inheemse tarwe vermalen in hun product. Zij zijn daarbij vrij om buitenlandse tarwe te nemen, zodat de Tarwe Centrale, om de vrije T. C. tarwe aan hen kwijt te raken, met de wereldmarktprijs moet con-

curreren. Mede daarom wordt buitenlandse tarwe bij invoer belast met f 2 per 100 kg, de z.g. monopolieheffing. Daardoor wordt dus de prijs van de vrije T. C. tarwe gesteund.

Met twee handen belast dus de overheid de bloem- en meelprijzen en daardoor het brood. Eenerzijds door de Vitaprijs, anderzijds door de monopolieheffing.

De invloed, die een en ander heeft op de prijs van 100 kg tarwebloem, laat zich becijferen als volgt.

De prijs van 100 kg bloem, zonder regeringsmaatregelen, zou zijn

$$\frac{100}{73} \times W + M - A \dots\dots\dots (1)$$

Hierin staat W voor de wereldmarktprijs van tarwe, M voor het maalloon en A voor de waarde der afvallen. Uit 100 kg tarwe komen 73 kg bloem, vandaar de vermenigvuldiging met $100/73$.

Tengevolge van de bovenomschreven maatregelen is de prijs echter de navolgende:

$$\frac{100}{73} \times \left[\frac{65}{100} \times (W + 2,25) + \frac{35}{100} + 15,70 \right] \times M - A \quad (2)$$

W is hierin vermeerderd met f 2 monopolieheffing en 25 cents meerprijs wegens kwaliteitsverschil. Zoals gezegd moet, tengevolge van het maalgewicht, betere tarwe in de vrije 65 pCt. gebruikt worden.

Het verschil tussen (1) en (2) is dus wat 100 kg tarwebloem meer kost. Na vereenvoudiging wordt de formule:

$$V = \frac{2783 - 140 w}{292}$$

Sinds 26 September is de prijs, in gulden, van buitenlandse tarwe aanzienlijk gestegen. Bij overigens gelijkblijvende omstandigheden (dit is niet het geval, omdat de waarde van de afvallen, die veelal geëxporteerd worden, schommelt) betekent een gulden prijsverschil in de buitenlandse tarwe dus 65 cents per 73 kg tarwebloem, derhalve bijna 90 cts. per 100 kg bloem. Hetgeen weer wil zeggen: iets meer dan een halve cent per brood van 8 ons.

De Regering heeft het standpunt ingenomen, dat zij, althans voorlopig, geen broodprijsverhoging wil. Bloemprijsstijging moest dus vermeden worden (over de stijging in die bloemprijs vóór 26 September hieronder meer). Daartoe stonden verschillende wegen open. Het meest voor de hand liggende middel schijnt een verlaging van de monopolieheffing. Blijkbaar heeft men die weg niet willen kiezen. Naar de redenen kunnen wij slechts gissen. Vermoedelijk ziet men tegen dit middel op, omdat het te grof werkt. Niet alleen broodgraan wordt door de monopolieheffing getroffen, maar ook de tarwe, die tot stijfsel en tot veevoeder wordt verwerkt. En het is de vraag of de Regering die producten ook van de devaluatiegevolgen wil ontlasten.

Een andere weg zou zijn het verlagen van de Vitaprijs. Dit zou, naar wij menen, inderdaad alleen invloed hebben op de prijs van het broodgraan. Een bezwaar schijnt vooralsnog de vraag met hoeveel de Vitaprijs naar beneden zou moeten. Zolang het nieuwe peil voor de gulden nog niet is gevonden zal die moeilijkheid wel blijven bestaan.

Een derde stelsel is daarom gekozen. Een, dat de inelegantie van het provisorische heeft, maar bereikt wat het beoogt: stabilisatie van de bloemprijs op het niveau van 26 September. De inhoud van de regeling is ons niet nauwkeurig bekend, maar zij komt hier op neer, dat de fabrikanten van tarwebloem buitenlandse tarwe kunnen vermalen, zonder dat hun dit meer kost dan op 26 September. De Regering past het verschil bij.

Wij voelen een groot aantal vragen bij ons rijzen. De allereerste is wel: uit welke fondsen geschiedt dit? De hoofdvraag is echter deze: is het voldoende de bloemprijs van 26 September te handhaven? Naar

onze mening niet, en daarmee raken wij een belangrijk punt, waarbij de Regering kans loopt in hoge mate onbillijk te werk te gaan.

De prijzen van tarwebloem zijn van 29 Mei tot 25 September 1936 gestegen van f 13.50 op f 15.25. In die vier maanden dus met f 1.75. De bloemprijs heeft daarbij de tarweprijs gevolgd overeenkomstig onze berekening, nu immers de tarwe in die tijd met bijna twee gulden per 100 kg steeg.

In die vier maanden is echter in Nederland, sporadische uitzonderingen daargelaten, de broodprijs niet gestegen.

De broodprijs beweegt zich altijd traag. Bij een bloemprijsstijging van f 1.60 is een prijsverhoging van 1 cent per 800 gram witbrood gewettigd. Een algemeen gevolgde sliding scale hebben de bakkers echter niet. Daarbij komt, dat velen afroepcontracten hebben, zodat zij nog een tijdlang goedkope bloem verwerken, ook nadat de dagprijs naar boven is gegaan. Zij kunnen tengevolge van de uiterst felle concurrentie daarvan niet profiteren door winstneming, doch bakken door voor de oude prijzen tot de voorkopen op zijn. En degeen, die geen voorkopen had, werkt dien tijd veelal met verlies.

Alom in den lande nu waren de bakkers in de maand September bezig overleg te plegen over een broodprijsverhoging, die immers gewoonlijk in onderlinge afspraak tot stand komt. De maatregelen tegen ongeoorloofde prijsopdriving, die, uitgelegd als zij worden, elke prijsverhoging van brood ongeoorloofd verklaren, staken een spaak in het wiel.

De overheid heeft gezorgd, dat de bloemprijzen dezelfde zijn van 26 September en meent nu te kunnen eisen, dat de broodprijzen ook dezelfde blijven. Daar in schuilt, gezien het bovenstaande, een fout, die tegenover de bakkers een grove onbillijkheid dreigt te worden. Het regent dan ook telegrammen en verzoeken bij de betrokken departementen; ook verschillende burgemeesters, o.a. die van Amsterdam, schijnen zich met de gang van zaken niet te kunnen verenigen.

Nog erger leek het te zullen worden met het tarwemeel (ongebuid) en de bruinbroodprijs. Ook ten aanzien van deze prijs geldt, dat hij sedert Mei niet is verhoogd en dus te krap is geworden. Men zou veronderstellen, dat hier de devaluatie geen invloed heeft, omdat immers het meel gemalen kan worden geheel van inheemse tarwe. Van de 35 pCt. Vitatarwe staat de prijs vast, de overige 65 pCt. kan men kopen van de Tarwe Centrale. Verondersteld mocht worden, dat dit lichaam de Regeringsraadgevingen: „Blijven verkopen, geen voorraden achterhouden, geen prijsopdriven tenzij ge zelf duurder inkoop”, zou opvolgen. De Tarwe Centrale staakte echter het verkopen van vrije T. C. tarwe van 26 September tot 5 October en kwam toen aan de markt niet met de prijs van 26 Sept. (f 7.90) doch voor f 9.80 en later voor f 9.70. Men houde echter ook in het oog, dat de T. C. tarwe niet alleen als broodgraan wordt verkocht. Onhandig was en bleef echter een berichtje „van bevoegde zijde”, dat later gedementeed moest worden, en waarin men zich bevreesd toonde voor mogelijke export van onze tarwe. Alsof niet een der Landbouw-Crisisorganisaties houdster van een exportmonopolie is!

Ondertussen: de tarwemeelprijs liep onmiddellijk met een gulden naar boven en de bakkerij bleef gebonden aan het gebod: geen broodprijsverhoging. Gezien het tarwebrood verbruik in Nederland (de cijfers door Prof. Polak in 1930 E.-S.B. van 19 November gegeven, zijn door de landbouwcrisisstatistieken vrijwel bevestigd) zou dit een strop voor de gezamenlijke Nederlandse bakkers zijn geworden van rond f 900.000 per jaar.

Deze toestand heeft echter slechts een week geduurd. Met ingang van 12 October is een regeling getroffen. De fabrikanten van tarwemeel zullen

evenals de bloemfabrikanten, tarwe krijgen tegen de prijzen van 26 September.

De overheid tracht dus het hare te doen om broodprijsstijging te voorkomen. Jammer voor haar, en desastreus voor de bakkers, is het, dat een broodprijsverhoging juist op dit psychologisch zo ongelukkige moment, nodig is door omstandigheden, die met de devaluatie niets te maken hebben. Tenzij natuurlijk de Regering maatregelen neemt om de bloemprijzen nog verder omlaag te brengen.

En daarmee raken wij aan de vraag wat er nu verder in de toekomst gaat gebeuren met onze tarwe en de steunmaatregelen voor de tarweboeren. Na stabilisatie van de gulden kan de Regering door manipulaties met de Vitaprijs de gevolgen van de devaluatie uitschakelen. Blijft zij broodprijsverhoging verwerpelijk achten, dan zal zij meer moeten doen en ook een deel van de wereldmarktprijsstijging voor haar rekening moeten nemen. Maar dan blijft de volgende, ietwat wrange casuspositie over: De overheid dwingt de inheemse tarweverbouwer om zijn gehele oogst aan haar af te geven tegen de door haar vastgestelde richtprijs van *f* 9. Diezelfde tarwe verkoopt de overheid (ook nu al) ten dele voor *f* 9.70 als vrije T. C. tarwe en ten dele voor *f* 15.70, of wellicht in de toekomst tegen lagere prijs als Vitatarwe. De gewogen gemiddelde prijs, die de Tarwe Centrale maakt, is dus hoger, dan die, welke zij gemiddeld betaalt.

Dat is echter niets nieuws, zij het dan, dat het fiscale karakter van de tarweheffingen in het vervolg wat duidelijker naar voren treedt dan nu. Ook thans wordt aan tarweheffingen veel meer (ongeveer het dubbele) opgebracht dan wat als tarwesteun wordt uitgekeerd. Gedurende de laatste jaren is het broodgraan belast niet alleen ten bate van den graanboer, maar ook om de bloembollenkwekers, om de oesterteelt en anderen te helpen, daar immers het landbouwcrisisfonds als ene gemeenschappelijke pot fungeert.

Zou men van het broodgraan als inkomstenbron voor dit fonds afstand willen doen, dan zou, menen wij, overwogen kunnen worden om met behoud van de monopolieheffingen en het maalgbed, de richtprijs en de Vitaprijs af te schaffen en tevens de vrije markt voor inlandse tarwe te heropenen. De prijs van de inheemse tarwe is immers momenteel, gesteund door de heffing, boven de richtprijs.

Mr. M. J. BROEKHUIJSEN Jr.

VOORUITZICHTEN VAN DEN NEDERLANDSCHEN LANDBOUW NA HET VERLATEN VAN DEN GOUDEN STANDAARD.

Het valt niet te ontkennen, dat het verlaten van den gouden standaard van gunstigen invloed is geweest op de prijzen der Nederlandsche bodemproducten.

Voor den akkerbouw zijn het vooral de granen, die een niet onbelangrijke stijging hebben ondergaan, die, doordat de monopolieheffingen niet zijn verlaagd, met uitzondering van rogge, waar deze heffing van *f* 5 op *f* 4 per 100 kg is gebracht, zich extra doet gevoelen.

Een en ander is aanleiding, dat er stemmen opgaan om thans met het stelsel der steunverleening aan den Landbouw maar te breken, alsof met het verlaten van den gouden standaard de moeilijkheden voor den Nederlandschen Landbouw met één slag opgelost zouden zijn. In het bijzonder wordt hierbij de aandacht gevestigd op de tarwe. Nu ware het voorhands zeker nog voorbarig de maatregelen t.a.v. den tarwesteun op te heffen. In de eerste plaats bedenke men, dat het tarwe-areaal onder de „tarveregeling” zeer uitgebreid is. In vergelijking met 1930 is dit met 94.000 ha, d.i. met bijna 165 pCt. uitgebreid! Deze uitbreiding is gedeeltelijk veroorzaakt door uitbreiding van het bouwland, doch heeft ook voor een zeer belangrijk gedeelte

ten koste van andere gewassen plaatsgehad. Aanvankelijk ten koste van de andere granen, later ten koste van de overige niet, of minder gesteunde gewassen.

In de tweede plaats bedenke men, dat door het maalgbed er een kunstmatige vraag is naar binnenlandsche tarwe. Zou men het maalgbed opheffen, dan zou de vraag der maalindustrie zich vermoedelijk grootendeels op de buitenlandsche tarwe richten, wat ongetwijfeld voor de binnenlandsche tarweprijzen catastrofaal zou zijn. Terstond zou de akkerbouw weer voor de vraag komen te staan, wat in plaats van die tarwe te verbouwen, waarvoor geen voldoende vraag meer zou zijn; welnu, de behoefte aan verbouw van andere gewassen is niet zoodanig, dat deze de tarwe zouden kunnen vervangen, terwijl de vooruitzichten in de veehouderij zeker niet zoodanig zijn, dat het ook maar aanbeveling zou verdienen bouwland in grasland om te zetten.

Bovendien heeft men het door de tarveregeling in de hand, een Nederlandsch bodemproduct een doelmatige en lonende bestemming te geven, iets wat thans, nu het vaak al zeer moeilijk is bodemproducten tegen ook maar eenigermate lonende prijzen af te zetten, van zeer veel belang geacht moet worden.

Naarmate de tarweprijs op de wereldmarkt stijgt, wordt de „steun”, aan de tarwe verleend, automatisch geringer. In zooverre is er thans wel aanleiding den prijs van de z.g. „vita tarwe”, d.i. de inlandsche tarwe, die de maalindustrie ingevolge het verplichte mengpercentage van 35 pCt. moet afnemen, te verlagen.

Deze prijs bedraagt thans nog *f* 15.70 per 100 kg. Deze „vita tarwe” moet de kosten van den steun dekken. Aangezien er meer tarwe wordt verbouwd, dan er „vita tarwe” noodig is, draagt dus de „vita tarwe” de kosten van den steun van alle tarwe. De resterende tarwe t.w. de z.g. T. C. tarwe was hiervan een der verliesposten. Dit is thans niet meer het geval, daar zij door de Tarwe Centrale thans voor hooger prijs op de markt wordt aangeboden, dan de richtprijs (d.i. de prijs, welke de boer ontvangt) van de gesteunde tarwe bedraagt.

Wat de overige granen betreft, indien de prijsstijging zich voortzet, kan er aanleiding bestaan de monopolieheffingen te verlagen, hetgeen voor de rogge alreeds is geschied.

De veehouderij heeft intusschen al zeer weinig van den gang van zaken geprofiteerd. Beschouwen wij in dit verband de varkenshouderij.

Voor deze is het ongetwijfeld gunstig, dat de varkensprijzen zijn gestegen. De prijs per pond levend gewicht bedroeg op 7 October 1936 22 cent, d.i. t.o.v. de gemiddelde Septembernoteeringen ongeveer 3 cent hooger. Nu is dit nog niet eens bijzonder hoog te noemen; de voederkosten zijn eveneens belangrijk gestegen, zoodat, wil de varkenshouderij ook maar eenigszins rendabel zijn, deze prijzen wel gemaakt moeten worden.

Vergelijking der Meitellingen van de varkens 1935 en 1936 laat zien, dat het totaal aantal varkens in Mei 1936 grooter was dan in Mei 1935. Bovendien is bij de Meitelling 1936 het aantal varkens in de rubriek, waaruit thans de zware varkens worden gerecruteerd, hooger dan in Mei 1935. De onderstaande cijfers toonen dit aan.

Aantal varkens	Mei 1935	Mei 1936
boven 25 kg	190.328	210.284
Totaal aantal varkens	1.523.751	1.678.984

Hierop afgaande, bestaat er m.i. weinig aanleiding, dat de *varkensprijzen* en de *varkensvleeschprijzen* hooger zullen stijgen dan in het najaar 1935, toen zij in het bijzonder in October vrij hoog waren te noemen. Bovendien zijn de zware en middelzware varkens vrijwel uitsluitend voor de binnenlandsche markt bestemd en heeft de Regeering de crisisheffing op varkensvleesch ten bedrage van 6 cent per kg geslacht gewicht laten vervallen.

In dit verband kan men zich afvragen, of thans de tijd is gekomen de maatregelen t.a.v. de varkenshouderij op te heffen. In een artikel in E.-S.B. van 17 Juni 1936 heb ik deze maatregelen behandeld, zoodat met verwijzing hiernaar kan worden volstaan. Hierin is tevens aan de hand van de cijfers der tellingen de invloed van de teeltbeperking op de fokkerij behandeld. Al bleek het niet mogelijk door de twee maatregelen, t.w. de teeltbeperking en de beperking op de varkenshouderij, den prijs voldoende te stabiliseeren, toch kan men door deze maatregelen de varkenshouderij en -fokkerij voor een algemeene prijsinzinking bewaren.

Opheffing van deze maatregelen zou bij de thans nog gunstige prijzen terstond weer aanleiding zijn tot uitbreiding der varkenshouderij, met gevolg prijsinzinking, daar de exportmogelijkheid nog vrij beperkt is.

Wat de zuivel-, met name de boterproductie betreft, om deze los van de steunmaatregelen te maken, hierover make men zich voorloopig geen illusies. De commissie-noteering onderging na het verlaten van den gouden standaard een flinke verhooging (noteering 21 Sept. f 0.53 — op 5 Oct. f 0.66 per kg). De prijs zou al minstens tot f 1.25 per kg moeten stijgen, dus bijna tweemaal zoo hoog worden, wil men de heffing en dus den toeslag op de melk geheel kunnen weglaten. Bij een prijs van f 1.25 per kg bedraagt, uitgaande van een gemiddeld vetgehalte van de melk van 3.2 pCt., waarbij 100 kg melk 3.6 kg boter levert, de zuivelwaarde van de melk 4.5 cent per kg. Hoog is dit zeker niet; bij de thans geldende voederprijzen eerder aan den lagen kant.

Resumeerende kunnen wij dus zeggen, dat de prijzen der akkerbouwproducten en daarmee de toestand van den akkerbouw er zeker op verbeterd is.

Wat echter de veehouderij aan prijsverhoging van haar producten heeft gewonnen, heeft zij m.i. dubbel en dwars aan de verhoogde voederkosten moeten terugbetalen.

Geen wonder, dat uit deze kringen thans heftige stemmen opgaan, de monopolieheffingen der voederartikelen te verlagen. Tot nog toe heeft de Regeering (met uitzondering van een verlaging van f 5 op f 4 van de rogge) hieraan nog geen gevolg gegeven.

Wellicht wil zij ook hier de ontwikkeling der dingen rustig afwachten of. ziet zij hier thans de mogelijkheid om op andere wijze dan weleer tot melkproductiebeperking te komen? Ir. S. H. DE JONG.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING. DE DEENSCH VALUTAREGELING EN HAAR GEVOLGEN.

Dr. R. Aschenbrenner te Kopenhagen schrijft ons:

Als gevolg van de algemeene politieke en economische ontwikkeling zagen alle staten zich genoodzaakt, het geheele economisch leven, zoover als maar eenigszins mogelijk was, zelfstandig te maken en het op de binnenlandsche markt in te stellen. Verhoogingen van invoerrechten, devaluaties, gedwongen deviezenreglementeering en invoerbeperking werden de middelen, die het nationale economische leven moesten verzekeren. In den ruilhandel trad het contingentingsprincipe op den voorgrond.

Het is verklaarbaar, dat ook de kleinere staten maatregelen moesten nemen, om zich in den grooten internationalen economischen oorlog, welke op den wereldoorlog is gevolgd, staande te houden. Na den wereldoorlog was Denemarken niet in staat, zijn neutraliteit ook in den daarop volgenden economischen wereldoorlog te handhaven en zoo was het genoodzaakt, al de vrijhandelsdoctrines los te laten, welke evenals in Engeland steeds speciaal waren gehuldigd. Want zijn uitvoer daalde van jaar tot jaar en wel het sterkst in de jaren 1929—1931, toen hij van

Kr. 1.615 mill. tot Kr. 1.259 mill., dus met 25 pCt., verminderde, een achteruitgang, welke met name een gevolg was van het feit, dat de andere landen den Deenschen uitvoer belemmerden. Liep de Deensche uitvoerhandel hierdoor op zichzelf reeds gevaar, daarbij kwam nog, dat door het loslaten van de goudpariteit van het Pond de Deensche uitvoer, welke in hoofdzaak naar Engeland ging, slechts staande kon worden gehouden, indien ook de Deensche Kroon het voorbeeld van het Engelsche Pond zou volgen. Denemarken was dus genoodzaakt, op 29 September 1931, direct na Zweden en Noorwegen, den gouden standaard op te geven. Een wet ontsloeg de Deensche Nationale Bank van de verplichting, de Kronenbiljetten in goud om te wisselen, op voorwaarde, dat zij t.a.v. haar deviezenbeheer van dat tijdstip af in overeenstemming met den Koninklijken Bank-commissaris, d.w.z. den Deenschen Minister van Handel, had te handelen. De Deensche Rijksdag koos een valutacomité, dat voortaan tezamen met den Minister van Handel deze vraagstukken moest regelen.

De Deensche Kroon kwam niet tegelijk met het Engelsche Pond op pari; de Sterlingkoers noteerde nog een heelen tijd te Kopenhagen onder pari. Geleidelijk echter spitste de valutasituatie in Denemarken zich toe, en in November 1931 werd een wet, getiteld „Regelingen ter bescherming van de Deensche valuta” uitgevaardigd, welke het uitgangspunt voor de geheele Deensche valutaregeling is geworden. De Deensche Minister van Handel werd gemachtigd den terugkoop van Deensche effecten in het buitenland te verbieden, den uitvoer van Deensche Kronen te beletten en de Deensche exporteurs te verplichten hun tegoed in het buitenland in Deensche valuta terug te voeren. Op 1 December 1931 werd een staatscommissaris voor valutazaken benoemd, waarmee het speciale valuta-systeem van Denemarken was geschapen.

Het duurde tenslotte niet lang meer, of ook de Deensche buitenlandsche handel werd onder contrôle van den staat gesteld. Hiertoe werd op 30 Januari 1932 een speciale wet uitgevaardigd, volgens welke het verboden was, goederen of effecten in Denemarken in te voeren zonder een attest van de Nationale Bank, waaruit bleek, dat t.a.v. de valuta de invoer niet behoefde te worden belemmerd. Op deze wijze ontstond het orgaan, dat sedertdien officieel als Valutakantoor van de Deensche Nationale Bank wordt aangeduid en met behulp waarvan de geheele Deensche uitvoer wordt geregeld, zoodanig, dat eenerzijds de in te voeren hoeveelheden de voor het noodzakelijk evenwicht van den handel vereischte beperking ondergaan, en dat anderzijds de importeur wordt gedwongen in de richting, welke om redenen van handelspolitieken aard als de meest doelmatige wordt beschouwd.

Destijds was men in Denemarken ongetwijfeld nog de meening toegedaan, dat het hier een tijdelijke regeling zou betreffen. De tijd heeft echter anders geleerd. Voor bepaalde goederen werd op 1 September 1932 nog een z.g. vrije lijst ingesteld, welke in totaal een normale invoerwaarde van 30 pCt. van den geheelen invoer vertegenwoordigde, en waarbij het in hoofdzaak ging om graan en voerartikelen, kruidenierswaren, ruwe tabak, huiden en vellen, kunstmest, metalen en zaden voor olieproductie. Na April 1932 was de pariteit van den Pondenkers (£ 1 = Kr. 18.16) eindelijk weder hersteld. Einde Augustus noteerde het Pond Kr. 19.50, hetgeen in verband stond met de opheffing van den plicht tot afgifte van deviezen.

De Deensche valutawetgeving was hiermede stellig nog niet definitief. Bij de partijen ontstond hierover een heftig meningsverschil, hetwelk in November 1932 tot het uitschrijven van verkiezingen leidde. Het gevolg hiervan was tenslotte een nieuwe wet, volgens welke de valutaregeling nog tot begin 1933 zou gelden. De te attestereen valuta werd zoodanig

volgens de invoerwaarde van 1931 vastgesteld, dat voor $\frac{1}{2}$ een attest verplicht was, terwijl voortaan $\frac{1}{3}$ vrij bleef. Voorts werd bepaald, dat iedere individuele importeur ca. 45 pCt. van de waarde van zijn invoer (in Kronen) van 1931 zou krijgen. Deze bepaling gaf zeer spoedig aanleiding tot heftige discussies tusschen het bedrijfsleven en het Valutakantoor.

De prijzen van de landbouwproducten begonnen intusschen sterk te dalen, terwijl bovendien de afzetmogelijkheden in het buitenland steeds kleiner werden, hetgeen in Denemarken tot meerdere agitatie voor een verdere devaluatie van de Kroon leidde. In verband met de onderhandelingen, welke begin 1933 van de zijde der Regeering met de Boerenpartij over een crisisovereenkomst werden gevoerd, steeg de Sterlingkoers, welke op 28 Jan. 1933 20.50 noteerde en op 31 Januari 1933, nadat op 30 Jan. 1933 geen noeteering tot stand kwam, een stand van 22.50 bereikte. Hiermede werd de wensch naar een verdere devaluatie van de Kroon reeds bij voorbaat verdisconteerd. Officieel werd verklaard, dat aan dezen Sterlingkoers zou worden vastgehouden, hetgeen tot heden met enkele kleine schommelingen ook werd bereikt. Op 13 December 1933 werd de valutaregeling tot einde 1934 verlengd, waarbij de lijst, welke vrijstelt van attest en welke intusschen reeds belangrijk was ingekrompen, nog verder werd beperkt, zoodat invoer zonder valuta-attest allengs onmogelijk werd. Op 22 Dec. 1934 werd de valutaregeling voor een jaar tot einde 1935 verlengd. Toen moest de Regeering weder tot het uitschrijven van een verkiezing overgaan met het resultaat, dat de Regeeringsmeerderheid werd versterkt, waardoor het tenslotte mogelijk was de regeling nogmaals met het jaar 1936 te verlengen.

Al deze maatregelen, welke oorspronkelijk ter bescherming van de Deensche valuta werden getroffen, hebben dus in den loop van den tijd tot een algeheele regeling van den handel geleid. Deze regeling van den handel heeft ongetwijfeld het absolute karakter van een gereguleerd economisch leven en is geheel en al het tegendeel van het vrijhandelsbeginsel, waarop het economisch leven van Denemarken vroeger steunde.

Door de ontwikkeling van de valutaregeling was het mogelijk een eenigszins gunstige uitbalanceering van den handel te verkrijgen, zooals uit den volgenden staat blijkt:

	1931	1932	1933	1934	1935	Jan./ Juli 1936	Jan./ Juli 1935
			in miljoenen Kronen				
Invoer.....	1.465	1.142	1.265	1.355	1.329	788	751
Uitvoer.....	1.333	1.136	1.205	1.230	1.266	779	710
Invoerverschot	132	6	60	125	63	9	41

Men is er tot nu toe dit jaar in geslaagd, het invoerverschot in belangrijke mate verder te verminderen. Opvallend is het geringe invoerverschot van 1932, dat wel in hoofdzaak te danken is aan het feit, dat de importeurs zich als gevolg van den nieuwen toestand buitengewoon terughoudend betoonden, terwijl met het jaar 1933 na de voltooiing van het bestuursapparaat en in verband met de algemeene prijsstijging en de grootere productie het invoerverschot weer toenam.

De valutaregeling heeft dientengevolge het tekort van de handelsbalans ten minste kunnen beperken, zonder evenwel aan de Nationale Bank eenig voordeel door haar deviezenportefeuille te verschaffen. Hieruit blijkt weder de onvermijdelijke steriliteit van dergelijke dwangregelingen, welke, al worden zij nog zoo voorzichtig gehanteerd, toch niet overal de elasticiteit kunnen hebben, welke noodzakelijk is om den impuls van het bedrijfsleven zich ten volle te doen ontplooien. In ieder geval heeft de Deensche valutaregeling het Deensche economische leven menig voordeel gebracht, hetwelk zich zonder een dergelijke

organisatie niet zou hebben voorgedaan. Dit geldt in de eerste plaats t.a.v. verschillende opdrachten voor Denemarken, welke, zooals de order voor den scheepsbouw voor Chili dit jaar, buitengewoon gunstig waren. Daar het bedrijfsleven thans helaas in het teeken van de contingenteering staat, dus min of meer van den goederenruil, is het voor de meeste landen, welke niet, zooals bijv. Zweden, door de natuur sterk begunstigd zijn, absoluut noodzakelijk tot bepaalde regelingen te komen, welke het nationaal economisch bestaan verzekeren. Denemarken had bovendien van de landen van het z.g. Sterlingblok met de grootste economische moeilijkheden te kampen, om, als zuiver agrarisch land, de economische wereldcrisis te boven te komen. Des te meer moet worden gewaardeerd, dat het Deensche economische leven er thans naar verhouding weer zeer goed voorstaat. Stellig zal de afloop van de Deensch-Engelsche onderhandelingen van beslissende betekenis zijn, daar ook thans nog steeds meer dan 60 pCt. van den Deenschen uitvoer naar Engeland gaat, vanwaar Denemarken reeds 35 pCt. van zijn invoer moet dekken. De verdere ontwikkeling van de Deensche valutaregeling zal derhalve ook hierdoor belangrijk beïnvloed worden.

AANTEKENINGEN.

De mogelijkheden tot binnenlandsche conjunctuurverbetering.

Op 24 October a.s. zal te Amsterdam de jaarvergadering plaats vinden van de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek ter bespreking van de volgende vragen:

„Kan hier te lande, al dan niet na Overheidsingrijpen, een verbetering van de binnenlandsche conjunctuur intreden, ook zonder verbetering van onze exportpositie? Welke leering kan ten aanzien van dit vraagstuk worden getrokken uit de ervaringen van andere landen?”

Vier praeadviezen zijn over dit onderwerp uitgebracht, onderscheidenlijk van de hand van *Prof. H. A. Kaag*, *S. Posthuma*, *Prof. Dr. J. Tinbergen* en *Dr. H. M. H. A. van der Valk*. De beide eersten hebben aan hun betoog een algemeen theoretisch karakter gegeven, *Prof. Tinbergen* heeft op grond der mathematische methode van conjunctuuronderzoek het vraagstuk benaderd, terwijl *Dr. Van der Valk* op de statistische zijde van het probleem de nadruk heeft gelegd. Volgens een met het Bestuur der Vereeniging getroffen afspraak hebben de praeadviseurs niet in de eerste plaats de aandacht gevestigd op het devaluatievraagstuk; daarover was enkele maanden geleden een vruchtdragend debat nauwelijks te verwachten; de argumenten pro en contra waren genoegzaam bekend en men ware bij de bespreking slechts in herhalingen vervallen. Daarom loopt het betoog in hoofdzaak over de vele andere aspecten van het vraagstuk der conjunctuurverbetering, al hebben de schrijvers hun standpunt in de geldquestie als zoodanig niet onder stoelen of banken gestoken.

Wij zullen te dezer plaatse niet op de discussies vooruitloopen, en bepalen ons tot het geven van een overzicht van den inhoud der praeadviezen van de heeren *Kaag* en *Posthuma*, met de bedoeling om de volgende week het een en ander mede te deelen uit de beide andere praeadviezen. Kritische opmerkingen bewaren wij, voor zoover tot het maken daarvan aanleiding bestaat, tot het verslag van de vergadering, dat wij t.z.t. in dit weekblad hopen te publiceren.

Prof. Kaag wijst er in zijn praeadvies op, dat een verbetering van de conjunctuur hier te lande tot uitgangspunt zal moeten hebben de inwerkingstelling van het kapitaal, hetwelk de leidende factor in de productie is:

„Een politiek tot stimuleering van de binnenlandsche conjunctuur zal in de eerste plaats gericht moeten zijn op een vergrooting der particuliere kapitaals-investatie” (blz. 3).

Deze kan echter slechts plaats vinden, wanneer voor het kapitaal rendabele beleggingsmogelijkheden aanwezig zijn. De rendabiliteit van ons bedrijfsleven is zoek; herstel daarvan is dus een eerste eisch. Naast het verlaten van de goudbasis van den gulden, waarvan de schr. een voorstander is, legt deze bijzonderen nadruk op het volgen van een politiek van lage rente. In de eerste plaats denkt hij daarbij aan het disconto der centrale bank. Dat is echter op zichzelf een te beperkt onderdeel van den rentestand om de geheele conjunctuur te kunnen verbeteren. Noodig is daarenvens een aanpassing van de rentetarieven der particuliere banken bij de bewegingen van het officieele disconto, een aanpassing, waaraan volgens Prof. Kaag hier te lande nogal het een en ander ontbroken heeft. Met betrekking tot het lange crediet heeft de rentestand voor kort crediet wel invloed, doch gezorgd zal daarbij vooral moeten worden, dat het staatscrediet ongeschokt blijft, reden waarom budgetair evenwicht bij de Overheid noodzakelijk is.

Aan een lage rente heeft men echter op zichzelf nog niets, wanneer het particuliere bedrijfsleven er niet van wil profiteren. Daarom zijn speciale maatregelen noodig ter vergroting van de omzetten in het bedrijfsleven en ter versteviging van de bedrijfszekerheid daarvan.

Prof. Kaag acht in een tijd van depressie de leuze tot algemeene versobering verkeerd. In iedere hausse neemt het kapitaalsapparaat der productie sterk toe. Sparen van geld in de daarop volgende depressie werkt verkeerd, wanneer dit geld niet opnieuw geïnvesteerd wordt. De waarschijnlijkheid, dat dit zal geschieden, is in een depressie „niet gegeven, zoodat men dan ook thans uit een sociaal oogpunt beter doet zijn consumptie uit te breiden dan ze te beperken” (blz. 10). Voor particulieren is dit veelal niet mogelijk, maar voor den Staat bestaat hier wel een mogelijkheid, t.w. door het uitvoeren van publieke werken, en wel op grond van de algemeene overweging, dat het gewenscht is

„de uitgaven, die men toch reeds van plan was te doen, zij het in een later tijdperk, te vervroegen en de besparing uit te stellen tot dat tijdstip, waarin er meer kans is, dat zij gepaard zal gaan aan kapitaalsinvestatie” (blz. 10, v.v.).

Ten behoeve van het particuliere bedrijfsleven pleit de schrijver voor beschermende maatregelen, waardoor z.i. de omzetten grooter kunnen worden en de bedrijfszekerheid toeneemt. Handelspolitieke maatregelen hebben in de eerste plaats tot doel

„het optreden van dumping bij een systeem van vrije concurrentie als massaal verschijnsel te voorkomen” en voorts om „door voor de binnenlandsche industrie een bepaald gedeelte der binnenlandsche markt direct of indirect te reserveeren, waarborgen te scheppen, dat op voldoende capaciteit kan worden gewerkt” (blz. 15). „De verschillende *ordeningsmaatregelen* ten behoeve van de industrie vallen in hetzelfde kader. Hier valt echter niet te ontkennen, dat die ordening soms ook een rem tot expansie kan beteekenen, welke in een periode van hausse zonder meer gewenscht, doch in een periode van depressie niet zonder gevaar is” (t.z.p.).

Prof. Kaag concludeert dan als volgt:

„De door ons bepleite maatregelen ter stimuleering van de binnenlandsche conjunctuur omvatten dus in hoofdzaak het volgende: A. Herstel van onjuiste prijsverhoudingen, met name tusschen binnen- en buitenland (wijziging van de monetaire politiek). B. Uitzetting der credietverleening. C. Stimuleering van de binnenlandsche koopkracht o.a. door het uitvoeren van groote werken. D. Handelspolitieke maatregelen” (blz. 16).

De heer Posthuma wijst er in zijn praeadvies in de eerste plaats op, dat men het vraagstuk der conjunctuurverbetering veelal uitsluitend beziet als een probleem van werkverruiming. Dit acht hij te eng; verbetering is er slechts dan, wanneer het reële volksinkomen stijgt. Zoo komt hij tot de volgende definitie van conjunctuurverbetering:

„een vergroting van de werkgelegenheid, gepaard aan een intensievere benutting (c.q. uitbreiding) van het productie-apparaat, waardoor per saldo het reële nationale inkomen per hoofd van de bevolking stijgt” (blz. 22).

De schr. geeft dan een uiteenzetting van de oorzaken, die tot evenwichtsverstoring in het economisch leven voeren, waarbij hij inzonderheid de aandacht vestigt op het gebrek aan parallelisme tusschen besparing en investeeing en op de betekenis, welke uit een oogpunt van economisch herstel toekomt aan daling van het reële loonpeil, wat niet altijd, maar wel in vele gevallen een noodzakelijkheid zal zijn. De schr. geeft van dit deel van zijn betoog de volgende samenvatting:

„Wij zagen, hoe in de periode, die aan de depressie vooraf ging, het productie-apparaat is uitgebreid op een wijze, die niet in overeenstemming was met de reële besparingen. Een nieuw evenwicht is dus slechts mogelijk op de volgende voorwaarden: a. (voor het geval geen nieuwe ideeën en nieuwe uitvindingen beleggingen rendabeler maken dan zij waren) of een permanente uitschakeling van een gedeelte van de bevolking uit het productieproces, of een tamelijk drastische en min of meer duurzame verlaging der reële loonen en salarissen. Naarmate beleggers bereid zijn voor de toekomst met een lager rendement genoegen te nemen, zal het peil van de werkloosheid lager, respectievelijk het peil van de reële loonen en salarissen hooger kunnen komen te liggen; b. (voor het geval nieuwe ideeën en nieuwe uitvindingen en tenslotte ook nieuwe vormen van rationalisatie beleggingen rendabeler maken) of een zeer langzame absorptie van werklozen bij gelijkblijvende reële loonen en salarissen, of een betrekkelijk snelle daling van de werkloosheid bij een (tijdelijke) vermindering der reële loonen en salarissen.

„Het tot stand komen van zulk een nieuw evenwicht vereischt echter vóór alles een doorbreking van de vicieuze cirkel der successievelijke kosten- en prijsdalingen. Zonder maatregelen van buitenaf kan dit proces jarenlang voortgaan en derhalve het niveau van waaruit een herstel zou kunnen plaats vinden zeer laag komen te liggen” (blz. 42, v.v.).

Voor de Overheid stelt zich dan de vraag, welke maatregelen zij kan treffen. In de eerste plaats kan zij het noodzakelijk aanpassingsproces verhaasten door maatregelen van loondruk, pensioenverlaging, pachtverlaging e.d. Dit alles leidt niet tot een algemeene en voldoende snelle aanpassing, waarvoor in onze maatschappij de voorwaarden niet gegeven zijn, maar wel tot „gelijkschakeling” van zekere, bij de aanpassing achtergebleven groepen (blz. 44, v.v.). Schr. is echter zeer sterk gekant tegen maatregelen van aanpassing van vaste schulden, omdat deze gewoonlijk het vertrouwen, om welks herstel het te doen is, meer schade dan goed doen:

„De kans, dat zij het afbrokkelingsproces verergeren is dus in principe altijd grooter dan de kans, dat zij de vicieuze cirkel zullen doorbreken” (blz. 45).

De tweede soort van maatregelen heeft betrekking op het op peil houden van het geldinkomen der bevolking. Prijsafspraken, door particuliere ondernemers getroffen, hebben gewoonlijk de strekking, „dat zij een extra last leggen op al degenen die er niet door worden gesteund” (blz. 47).

Overheidssteunmaatregelen zijn slechts geoorloofd, wanneer zij zich beperken tot die groepen, die zichzelf het minst goed kunnen beschermen, en wanneer zij voorts de strekking hebben om het na iedere hausse noodige reorganisatieproces te versnellen, althans niet te vertragen (blz. 48). Onnoodig op te merken, dat ook volgens den schr. de praktijk hiertegen talloze malen zondigt! Richtsnoer bij dit reorganisatieproces moet steeds de rendabiliteit van het bedrijfsleven blijven; ook al worden overal verliezen geleden, zoo kan men zich over die rendabiliteit altijd nog wel een betrekkelijk juist beeld vormen (blz. 49 en elders).

Belangwekkend is datgene, wat de schr. over devaluatie opmerkt:

„Aanpassing van onze eigen muntwaarde aan de gedeprecieerde geldswaarde in het buitenland zonder dat dit

met andere maatregelen gepaard gaat, zal de eigenlijke depressie niet doen verdwijnen doch wel de extra druk, die van de geldpolitiek van de andere landen uitgaat. In principe zou men hetzelfde kunnen bereiken door alle vormen van invoer te belasten met een invoerrecht, dat ongeveer overeenkomt met de depreciatie van de buitenlandse valuta en het verlenen van dienovereenkomstige premies aan den geheelen uitvoer. Een dergelijke politiek zou men als een verlengstuk kunnen beschouwen van de zooveel besproken maatregelen, die de overheid zou behooren te nemen teneinde een proportionele aanpassing van loonen en prijzen aan het gedaalde totale nominale inkomen te verzekeren. Voor zoover een dergelijke politiek achterwege blijft (en dus ook voor zoover de overheid zich beperkt tot een belemmering van den invoer zonder een evenredige steun aan den uitvoer) kan men haar beschouwen als een van de vele vormen waarin de overheid degenen, die door op zichzelf willekeurige oorzaken zwaarder zijn getroffen dan anderen, onvoldoende steunt of zelfs nog eens extra belast" (blz. 50).

Ook de mogelijkheden tot algemeene creditexpansie worden gewoonlijk overschat. Het gevaar toch bestaat, dat daardoor het Staatscrediet ineenstort. Bovendien rijst de vraag, aan wien steun door geldexpansie ten goede moet komen. Schr. pleit inzonderheid voor steun aan geheel nieuwe goederen (bijv. aan het vliegwezen), terwijl ook de bewapening, hoe onaangenaam het klinken moge, een geschikten grondslag van uitbreiding van werk en van daarmee gepaard gaande grotere geldcirculatie vermag te vormen (blz. 50, v.v.). Groot is echter het gevaar, dat vermeerdering van geldcirculatie door de Overheid leidt tot in wezen onrendabele en niet te verantwoorden werken. Uitbreiding der geldcirculatie, gepaard gaande met handhaving van den gouden standaard, stelt Nederland voor de keus om of te wachten totdat de nominale prijzen zich aan de gewijzigde valutaverhoudingen hebben aangepast, hetgeen een voortzetting van het afbraakproces beteekent, of dat het bedrijfsleven wordt gesteund door een geheel systeem van invoerbelemmeringen en uitvoerpremies in den reeds hierboven vermelden geest (blz. 58).

Uit de conclusies van den heer Posthuma halen wij nog het volgende aan:

„In het algemeen kan slechts worden gezegd, dat een Regeering die het afbrokkelingsproces kalm zijn gang laat gaan en zich beperkt tot incidenteele steun, in haar taak tekort schiet, terwijl een Regeering, die tracht door creditexpansie of geldcreatie iedere algemeene prijsdaling van meet af aan te voorkomen, haar mogelijkheden overschat en waarschijnlijk vroeg of laat door een ineenstorting van het staatscrediet tot de werkelijkheid zal worden teruggeroepen. — De Nederlandsche Regeering is op eerstgenoemden weg echter reeds zóó ver gegaan en heeft zich van het tweede middel nog slechts zoo bescheiden bediend, dat dit laatste thans wel aangewezen schijnt. Zulks klemt te meer nu de economische toestanden in de rest van de wereld al reeds sedert eenige jaren een duidelijke opleving te zien geven en de kans dus groot is dat met een betrekkelijk geringe stimulans reeds veel zal kunnen worden bereikt" (blz. 60).

Daarbij hoede zich de overheid er zooveel mogelijk voor om zelf als werkgever op te treden en streve zij inzonderheid naar steun aan nieuw initiatief; eenige stijging van levenskosten zal daarbij onvermijdelijk zijn en niet beschouwd mogen worden als een onaangename bijkomstigheid, die men zoo gauw mogelijk door loonsverhoging moet ongedaan maken; daarenvens worde aan verbetering der defensie gedacht (blz. 60, v.v.).

„Het valutavraagstuk losse men dan maar op door een geleidelijk afnemende algemeene exportsubsidie als een logisch complement van de geleidelijk afnemende (sic) invoerrechten en contingenteringen of men wachte tot de wal het schip keert. — Tenslotte — en dit is zeker niet het minst belangrijke — onthoude de overheid zich angstvallig van alle maatregelen, die de rechtszekerheid hier te lande ten aanzien van de creditverhoudingen zouden kunnen aantasten, ook al zouden bepaalde groepen van debiteuren door regeeringsmaatregelen aanwijsbaar kunnen worden gebaat" (blz. 61).

V. S.

De monetaire gebeurtenissen in Nederland.

Ten behoeve van hen, die prijsstellen op de mogelijkheid om naderhand de gebeurtenissen, verband houdende met het loslaten van den gouden standaard in Nederland, nog eens te kunnen naslaan, geven wij hierbij eenige momenten uit de afgelopen weken. Deze zijn weliswaar uitvoerig in de dagbladen verschenen, doch velen houden deze niet lang te hunner beschikking, terwijl zij, die E.-S.B. ingebonden bewaren, ze in dezen vorm steeds zullen kunnen vinden.

Van Vrijdag 25 op Zaterdag 26 September werd door de Fransche Regeering besloten tot devaluatie van den Franc, tot een goudbasis van 43 à 49 milligram goud van 0,900. De mededeeling hiervan ging gepaard met verklaringen van samenwerking van Engeland, de Vereenigde Staten en Frankrijk om verstoring van de internationale valutaverhoudingen zoo veel mogelijk te voorkomen.

Zaterdagmiddag 26 September werd bekend, dat ook de Zwitsersche Regeering tot devaluatie, met 25 à 30 pCt., besloten had.

In den nacht van Zaterdag op Zondag heeft de Nederlandsche Regeering besloten met ingang van 27 September den uitvoer van goud te verbieden.

Maandag 28 September 's morgens om 8 uur heeft Minister Colijn voor de radio gesproken en de regeeringsbesluiten toegelicht. De besprekingen, welke daarna in de Kamers gevolgd zijn, de wetsontwerpen, welke onverwijld werden ingediend, dit alles kan in de Kamerstukken steeds worden teruggevonden. Wij willen hier volstaan met het officieuze persbericht van 27 September en de radiorede van den Minister-President op 28 September volledig af te drukken en bovendien de toelichting, welke de President van De Nederlandsche Bank over het egalisatiefonds gaf, gedeeltelijk weer te geven.

Perscommuniqué van 27 September 1936.

Nadat de Regeering, na de aangekondigde monetaire maatregelen in Frankrijk, haar voornemen te kennen gaf, om hare monetaire politiek onveranderd te handhaven, heeft het sindsdien genomen besluit der Zwitsersche regeering de Nederlandsche Regeering genoopt haar standpunt opnieuw in overweging te nemen.

Nu Nederland het eenige land ter wereld is geworden, dat zijn muntpariteit ongerept heeft bewaard en het daardoor in de sterkste mate den druk op de wisselkoersen en op zijn goudvoorraad zal gevoelen, kan de mogelijkheid om de huidige monetaire politiek te blijven handhaven niet langer aanwezig worden geacht.

Teneinde te verhoeden, dat men tenslotte genoopt zou worden den gouden standaard prijs te geven na een niet te verantwoorden verzwakking van den goudvoorraad van De Nederlandsche Bank, heeft de Regeering, in volledige overeenstemming met het gevoelen der Nederlandsche Bank, besloten met ingang van 27 September den uitvoer van goud te verbieden, tenzij gedekt door een authentiek certificaat van De Nederlandsche Bank.

Radiorede van Z.E. Minister Colijn op 28 September 1936.

Alvorens een nadere motiveering te geven van het in den nacht van Zaterdag op Zondag genomen besluit der Regeering in zake onze monetaire politiek, roep ik eerst in de herinnering terug, dat een zeker aantal landen in 1933, tijdens de Londensche wereldconferentie, als hun gemeenschappelijk gevoelen tot uitdrukking brachten, dat het wenschelijk was den z.g. *gouden* standaard te handhaven, d.w.z. door afgifte van goud aan elkander de onderling bestaande muntverhoudingen in het wisselverkeer te verzekeren.

Deze landen waren zes in getal, nl. Frankrijk, Italië, Zwitserland, België, Polen en Nederland.

Van deze zes konden Italië en Polen den laatsten tijd niet meer meegerekend worden, terwijl België, na het vorige jaar een devaluatie zijner munt te hebben doorgemaakt, onlangs wel weer tot het goud terugkeerde, doch niet meer behoorde tot het oorspronkelijke goudblok.

Zoo waren er van de zes dan maar drie meer overgebleven, nl. Frankrijk, Zwitserland en Nederland, en weliswaar behoorde ook Amerika sinds eenigen tijd tot de landen, die het wisselverkeer door goudafgifte steunden, doch de goudwaarde van den Dollar was daar nog niet definitief, de Dollarwaarde kon nog door den president der Ver-

enigde Staten verder verlaagd worden, nadat hij reeds 40 pCt. van zijn waarde had ingeboet.

Niet zonder bezorgdheid heeft de Nederlandsche Regeering den laatsten tijd den gang van zaken op monetair terrein gevolgd. Niet omdat zij twijfelde aan de juistheid harer eigen politiek. Het tegendeel is waar. De aanpassing aan de gewijzigde internationale verhoudingen op economisch en financieel terrein was hier te lande een heel eind en in Ned.-Indië nagenoeg geheel geslaagd en men mocht hopen, dat het eind van een zeer moeilijken weg in het zicht was.

De bezorgdheid der Regeering vond haar oorzaak dan ook in hetgeen hier en daar om ons heen plaats greep en waarvan geducht moest worden, dat de voornaamste pilaar onder het reeds gehavende goudblok bezwijken zou. Men mocht zich niet verhelen, dat de positie van Zwitserland en Nederland heel veel moeilijker zou worden, indien Frankrijk zich genoodzaakt zou zien het Belgische voorbeeld van 1935 te volgen en eenigen tijd den gouden standaard prijs te geven.

Toch meende de Regeering, toen bekend werd, dat Frankrijk den gouden standaard ging verlaten, en zij zich daarover in den nacht van Vrijdag op Zaterdag te beraden had, haar beproefde politiek nog niet te mogen prijsgeven. Vandaar dat in de ochtendbladen van Zaterdag de mededeeling verscheen, dat de Regeering haar tot nu toe gevolgde monetair politiek onveranderd zou handhaven. Op die houding was mede van invloed de op dat tijdstip volstrekt gegronde verwachting, dat Zwitserland den gouden standaard zou blijven handhaven.

Zaterdag, in den loop van den namiddag, ontving de Regeering evenwel door haar gezant te Bern de mededeeling van den Zwitserschen Bondsraad, dat men integendeel in Bern besloten had tot aanpassing van den Zwitserschen Franc aan de leidende valuta's en men dus tot prijsgeving van den gouden standaard zou overgaan.

Dit feit maakte een hernieuwde overweging van het Nederlandsche standpunt noodzakelijk.

De positie van de Zwitsersche Nationale Bank was banktechnisch sterker dan die van de Nederlandsche zusterinstelling.

Toen dus de sterkere van de beide banken den strijd meende te moeten opgeven, moest in de nationale en internationale geldwereld wel de vraag opkomen: nu het eene goudland na het andere den gouden standaard heeft moeten prijsgeven, nu van de twee laatst overgeblevenen de sterkste van de twee de vlag strijkt, waarom zou nu de laatst overgeblevene het wel kunnen houden? Dit alles noopt er toe om opnieuw de positie van Nederland in beschouwing te nemen.

Nederland zou nu, met Amerika, dat al 40 pCt. gedevalueerd had en waar de mogelijkheid van verdere devaluatie nog aanwezig was en met België, dat ook reeds gedevalueerd had, deel blijven uitmaken van een trio, waarin het het eenige lid was — het eenige land zelfs in de geheele wereld — dat zijn oude muntpariteit ongerept had weten te bewaren.

Het was hard van die eerepositie afstand te moeten doen en het besluit is der Regeering dan ook onnoemelijk zwaar gevallen, maar persoonlijke gevoelens moesten wijken voor het belang van het land.

Zij heeft toch die handhaving van haar aan den gouden standaard gebonden muntpolitiek niet alleen beoordeeld van economisch standpunt, maar haar steeds ook gezien als een zaak van financiële waardigheid, die nimmer vrijwillig mocht worden prijsgegeven, doch alleen als gevolg van overmacht, alleen als er volstreekte noodzaak toe bestond.

Die volstreekte noodzaak was, naar het oordeel der Regeering, ingetreden nu Nederland *feitelijk*, d.w.z. in het licht van de geboorte van het goudblok, het enig overgebleven lid van dat blok was gebleven en het eenige land, dat de oude muntpariteit had gehandhaafd.

Immers sprak het vanzelf, dat elke deining op het terrein der internationale wisselmarkt zich in bijzondere mate zou openbaren tegen den Nederlandschen Gulden.

Een voortdurende en toenemende druk op den Gulden en daardoor op den goudvoorraad van De Nederlandsche Bank moest met zekerheid worden aangenomen. In elk geval kon de mogelijkheid om onze tot nu toe gevolgde monetair politiek blijvend te handhaven niet langer aanwezig worden geacht. Maar hoe werd *dan* het beeld van den toestand? Zoo, dat men dan enkele weken of, op zijn best, een paar maanden zou blijven doorworstelen, met doorlopend sterke schommelingen in den rentevoet, met al de daaraan voor het bedrijfsleven verbonden bezwaren, om dan tenslotte *toch* te eindigen met het prijsgeven van den

gouden standaard, doch dan met een op onverantwoordelijke wijze verzwakten goudvoorraad van De Nederlandsche Bank.

Dit moest worden voorkomen, omdat wij te midden van deze grenzenlooze verwarring op financieel terrein, niet weten wat de toekomst ons nog brengen kan.

Daarbij kwam dan nog, dat men zienderoogen aan sommigen de gelegenheid bleef schenken om, door middel van het afvloeiende goud van De Nederlandsche Bank, zich in een nabije toekomst winsten te verzekeren, waarop niet alleen geen enkele zedelijke aanspraak bestond, doch die bovendien aan het land ernstige schade berokkende.

In die overweging wortelt het besluit van de Regeering om met ingang van 27 September den uitvoer van goud te verbieden.

Daardoor is verzekerd, dat de Nederlandsche goudschat ter beschikking blijft van het eigen land en van het algemeen belang.

Wat beteekent deze maatregel nu eigenlijk? Hij beteekent, dat wij den z.g. gouden standaard tijdelijk hebben prijsgegeven, zooals dat ook het geval is geweest vanaf Augustus 1914 tot eind April 1925. In zoverre is het dus ook voor ons niet iets nieuws.

Beteekent het nu ook waardevermindering van den Gulden, zooals door devaluïsten gewenscht wordt?

Met volkomen zekerheid valt dit niet te zeggen — in de periode 1914—1925 zijn er tijden geweest, dat de waarde van den Gulden, met betrekking tot Pond en Dollar, lager dan normaal kwam te liggen, doch er waren ook perioden, waarbij het omgekeerde het geval was. Nu is dit laatste thans niet te verwachten en moet er met het eerste, d.i. eenige waardevermindering van den Gulden tegenover buitenlandse valuta, gerekend worden. Twee factoren oefenen daarop voornamelijk invloed uit. De eerste is de kapitaalbeweging en de tweede de aanpassing, voor zooveel nog noodig, aan het buitenlandse prijspeil. In het oog moet worden gehouden, dat het wenschelijk is, dat de weggevloede kapitalen weer naar Nederland terugkeeren, waardoor kapitaalvlucht vanzelf wordt tegengegaan, en ook dat de concurrentiemogelijkheden voor onzen export ten zeerste de aandacht verdienen. Dit brengt mee, dat de Regeering den nieuw geschapen toestand niet geheel aan zijn eigen ontwikkeling kan overlaten. Het betalingsverkeer blijft volkomen vrij.

Maar wel stelt de Regeering zich voor onverwijld aan de Staten-Generaal te doen toekomen een ontwerp van wet tot instelling van een egalisatiefonds van omtrent 300 miljoen Gulden, teneinde daardoor harerzijds invloed te kunnen oefenen op den loop der wisselkoersen met het buitenland, gelijk Engeland ook heeft gedaan en in Frankrijk en Zwitserland in overweging is.

Daardoor hebben we het in de hand, in samenwerking met De Nederlandsche Bank, onnoodige daling van de waarde van den Gulden te voorkomen.

Dit is ook onvermijdelijk met het oog op het binnenlandsche prijspeil. Verhooging van dat prijspeil zal niet geheel zijn te ontgaan. Wat we uit het buitenland moeten betrekken zal duurder worden indien de Gulden belangrijk in waarde dalen zou. Maar voor het binnenland ligt de zaak ten deele anders.

Daarom is ook een woord van ernstige waarschuwing tegen onnoodige prijsopdriving op zijn plaats. *Wie zich daaraan schuldig maakt verricht een onsociale, een onvaderlandsche daad en de Regeering zal niet aarzelen daartegen op te treden met alle bevoegdheden waarover zij beschikt en die haar verder bij de wet zullen worden verleend.*

Een ontwerp van wet tot het tegengaan van onredelijke prijsopdriving zal dezer dagen aan de Staten-Generaal worden aangeboden.

Ook het koopend publiek waarschuw ik met ernst tegen het z.g. „hamsteren” van goederen. Daarvoor bestaat geen enkele reden.

Er ontstaat geen gebrek aan goederen, dus is de vlucht in de goederen niet noodig. Wel is zulk een vlucht in de goederen, een buitengewone vraag naar goederen, oorzaak van prijsstijging, die anders geheel of ten deele zou zijn uitgebleven.

Laat ons volk niet vervallen in de fouten die elders, onder gelijke omstandigheden, wel eens gemaakt zijn; laat ons onze koele bezinning behouden.

De moeilijkheden waarvoor wij zullen komen te staan, zijn ongetwijfeld vele en groot. Zij zijn te overwinnen, maar niet als het volk een anderen kant uittrekt dan de Regeering. De Regeering kent haar koers, zij volgt een doelbewuste lijn, nu zij den nieuwen toestand, onder de oogen heeft te zien. Zij acht zichzelf in staat om de voor-

naamste schokken op te vangen en den koers naar de haven te vinden. Maar voorwaarde daarbij is, dat men in het land met den raad en de aanwijzingen van de Regeering rekening houdt en die niet, bewust of onbewust, wederstreeft.

Voor de eerstvolgende dagen is die raad allereerst: rustig blijven. Niet zenuwachtig worden en nog minder zenuwachtig handelen. Doe zooveel mogelijk precies wat ge ook de vorige week en een maand geleden gedaan hebt. Doe alsof er niets veranderd was, dan zult ge dra bemerken, dat er inderdaad maar heel weinig veranderingen behoeven in te treden.

Als ons volk zich op die wijze gedraagt, dan zullen wij, met Gods hulp, ook dezen nieuwen schok wel te boven komen.

Ik ben niet getreden in allerlei technische beschouwingen, zooals bijv. over de werking van het in te stellen egalisatiefonds.

Het volk als geheel heeft daaraan geen behoefte en de personen die dat moeten weten, kunnen zich vervoegen bij de directie der Nederlandsche Bank.

Wel moet ik nog iets zeggen over de verklaringen te Parijs, te Londen en te Washington afgegeven, waarbij ook België zich heeft aangesloten.

De Nederlandsche Regeering heeft de handelsbelemmeringen en de instabiliteit van het internationale geldverkeer altijd gezien als de voornaamste hinderpalen op den weg naar herstel.

Het spreekt dus vanzelf, dat zij van harte bereid is mede te werken aan alle pogingen, die ondernomen zullen worden tot opheffing van die handelsbelemmeringen en tot stabilisatie van het internationale geldverkeer, zonder zich daarbij intusschen over te geven aan al te rooskleurige verwachtingen.

Ik meen te mogen aannemen, dat de overgroote meerderheid van ons volk gehoopt heeft, dat wij in staat zouden zijn onze beproefde, rustige, stabiele monetaire politiek te blijven voortzetten. Dat was ook de wensch der Regeering en Nederland is daarvan dan ook niet afgeweken voor dat alle anderen den strijd hadden opgegeven en toen voor ons alle kansen op een gunstig resultaat hadden opgehouden te bestaan.

Thans gelde als wachtwoord: niet meer blijven hangen aan het verleden, dat is voorbijgegaan, vooruitzien naar de toekomst. De handen nu allen ineengeslagen en allen saam met biddend hart en eenparig willen, den nieuwen toestand tegemoet.

Mr. L. J. A. Trip over het egalisatiefonds.

Wanneer er zich zulke internationale omstandigheden voordoen op monetair gebied als thans, kunnen wij den Gulden, losgemaakt van het goud, niet eenvoudig de beweging van vraag en aanbod laten volgen. Zulks kan niet, omdat er in de wereld reusachtige bedragen aan kort geld zijn, welke heen en weer trekken en omdat er bovendien na het gouduitverbod een speculatieve beweging is te verwachten. Om de gevolgen daarvan voor onzen Gulden te mitigeeren, moet men kunnen ingrijpen.

Dat is ook de basis geweest van het Engelsche egalisatiefonds. Wij willen den trend, het koersverloop van den Gulden op den langen duur niet bedwingen, maar de schommelingen, die het gevolg zijn van het heen en weer trekken van het korte geld en van speculatieve operaties zooveel mogelijk voorkomen.

Op het oogenblik is de pariteit van den Gulden, volgens de Muntwet onveranderd. Of er aanleiding zal zijn, deze te herzien en wanneer dat zal geschieden, hangt af van de omstandigheden.

In Engeland is sinds Maart 1935 het Engelsche Pond tegenover de goud-valuta en den Dollar tamelijk stabiel gebleven. Dat heeft de Engelsche Regeering bereikt met behulp van het egalisatiefonds. Intusschen zou zich de mogelijkheid kunnen voordoen, dat Engeland wijziging in den Pondenkoers bracht, wanneer de Engelsche Regeering bleek, dat het Pond te hoog was komen te staan.

Zulks zou het geval zijn, wanneer de betalingsbalans van Engeland een deficit vertoonde, dat niet was aan te merken als een gevolg van het terugtrekken van kort geld, maar op den duur aanwezig bleef. In dat geval dus, zou het Pond bij de tegenwoordige Engelsche politiek naar beneden moeten, maar wanneer er door het fluctueeren van het korte geld tijdelijk een te sterke druk op het Pond komt, dan verbetert het egalisatiefonds den koers.

Evenmin als er op het oogenblik een vaste verhouding bestaat tegenover het goud, kan men zich binden aan een vaste verhouding tegenover het Pond. Wij moeten nu eerst de ontwikkeling der dingen aanzien.

Wanneer men zal kunnen overgaan tot stabilisatie, hangt er van af, in hoeverre de toestand internationaal rijp is om tot stabilisatie te komen. Engeland weigert voortsnog tot internationale stabilisatie mede te werken, o.a. omdat de oorlogsschulden nog niet geregeld zijn en bovendien, omdat het eerst eens wil zien, hoe het met Frankrijk gaat.

De werking van het egalisatiefonds.

Wij kunnen den Gulden alleen steunen, door buitenlandse valuta's te verkoopen. Deze kunnen wij krijgen door ze op de markt te koopen en ze daarna te verkoopen. Dit koopen zal in het begin moeten geschieden, omdat er dan nog geen Pondenvoorraad in het fonds aanwezig is, maar bovendien kan De Nederlandsche Bank bijspringen met haar goudvoorraad.

Naast De Nederlandsche Bank is het fonds noodzakelijk.

De Nederlandsche Bank, die het beheer over het fonds heeft en de operaties uitvoert, blijft zeker in deze een hoofdrol spelen, maar, wanneer het fonds niet bestond, zou men onmiddellijk moeten devalueeren. Ik moet mijn goud blijven berekenen op den wettelijken koers. Hetzelfde is het geval in Engeland. De Bank of England houdt haar Pond nog steeds op de oude waarde f 12.10, maar ook daar is het egalisatiefonds een regeeringsinstelling.

Op het oogenblik, dat de definitieve stabilisatie komt, d.w.z., wanneer het oogenblik is gekomen, dat die stabilisatie kan worden doorgevoerd, is er aanleiding tot herwaardeering van den goudvoorraad, en realiseering van de eventuele winst daarop.

Het bedrag van f 300 miljoen is een schatting. In elk geval is het een flink bedrag. Men kan er een heeleboel mee doen. De loop van zaken moet bepalen, of met dit bedrag kan worden volstaan. Ook in Engeland is men begonnen met een lager bedrag dan tenslotte in het fonds is gestort.

Het fonds zal geliquideerd worden bij de definitieve stabilisatie. De middelen van het fonds komen uit den verkoop van het schatkistpapier, of de beleening ervan. Als er veel geld in de open markt is, kan dit papier ook daar worden geplaatst en dan kan De Nederlandsche Bank het voorschot, dat zij er op gegeven heeft, verminderen. Ik behoef niet direct het geheele bedrag van f 300 miljoen in voorschot te geven.

Natuurlijk blijven de bijzonderheden omtrent de werking en de resultaten van het fonds geheim, maar de Nederlandsche Regeering, die er toezicht op oefent, kan door een accountant, die de staten van het fonds krijgt, den gang van zaken laten controleeren.

Indische producten en valutadepreciatie.

De Heer J. F. Haccoû schrijft ons:

Hoewel het in het algemeene kader van het boven genoemde artikel in het vorige nummer van E.-S.B. wel tot uiting komt, dat het betoog voor de suiker betrekking had — zooals ook, tenzij uitdrukkelijk anders besproken, dat voor de andere producten — op den uitvoer, meenen wij goed te doen er op te wijzen, dat voor het binnenlandsch verbruik in Indië, dat tusschen 3 en 400.000 ton per jaar bedraagt, de suikerprijzen door de N.I.V.A.S. ongewijzigd zijn gelaten.

De zichtbare suikervoorraden in de wereld.

De zichtbare voorraden per 1 Sept. zijn volgens C. Czarnikow:

	1936	1935	1934
	tons	tons	tons
Duitschland.....	361.000	371.000	257.000
Tsjecho-Slowakije.....	101.000	103.000	94.000
Frankrijk.....	324.000	392.000	204.000
Nederland.....	135.000	157.000	197.000
België.....	63.000	66.000	53.000
Hongarije.....	27.000	28.000	29.000
Polen.....	87.000	103.000	97.000
U.K. Geimp. suiker.....	155.000	187.000	230.000
„ Binnenl. „.....	14.000	31.000	38.000
Europa.....	1.267.000	1.438.000	1.199.000
V.S. Alle havens.....	401.000	647.000	771.000
Cubaansche havens.....	270.000	374.000	627.000
Cuba binnenland.....	810.000	670.000	1.120.000
Java.....	904.000	1.577.000	2.373.000
Totaal.....	3.652.000	4.706.000	6.090.000

Koloniën en economische weerbaarheid.

Het koloniale vraagstuk is in den laatsten tijd sterk op den voorgrond gekomen. De oorzaak hiervan, aldus een artikel in „Der Deutsche Volkswirt“ van 25 September, waaraan wij het volgende ontleenen, is gelegen in de moeilijke voorziening van grondstoffen bij de staten met een toenemende bevolking en een gebrek aan deviezen. Als verdere gronden worden genoemd de behoefte aan exportmarkten, investeringsmogelijkheden en emigratie.

De eischen van de landsverdediging voegen hier eenige „wehrwirtschaftliche“ redenen aan toe. De beteekenis, die koloniën hiervoor hebben, kan men onderscheiden in vreedstijd en in tijden van oorlog.

Een gezonde en sterke maatschappij in vreedstijd is de beste grondslag voor een slagen van de organisatie in oorlogstijd. Het zwaartepunt van de beteekenis der koloniën ligt bij de grondstoffenleveranties, doch ook als afzetmarkten, investeringsterreinen, enz. versterken zij het moederland en geven met name de productiecapaciteit een uitbreiding en reservekracht, welke voor de oorlogsvoorbereiding van veel belang kan zijn.

De voor de bewapening van belang zijnde grondstoffen worden onderscheiden in twee groepen. Tot zeer belangrijke grondstoffen worden gerekend steenkolen, ijzer, ertsen, ruwe olie, energie, voedingsmiddelen en in ruimeren zin machinebouw en chemie.

Zonder deze te bezitten zal het onmogelijk zijn eenigen tegenstand te bieden.

De belangrijke grondstoffen zijn: koper, lood, nitraten, pyriet, zink, aluminium (bauxiet), mangaan, nikkel, chroom, wolfram, stikstof, fosphaat, antimonium, tin, rubber, katoen en wol. Het ontbreken van deze kan groote moeilijkheden veroorzaken.

Bij den tegenwoordigen stand van koloniale bezittingen is de ondersteuning, welke de verschillende rijken door leveringen uit hun koloniën van deze grondstoffen kunnen krijgen als volgt:

Duitschland en Japan kunnen op niets rekenen. Italië zal er binnenkort, wanneer het er in slaagt het noodige kapitaal ter ontsluiting van de Abessijnsche grondstoffbronnen te verkrijgen, veel beter voorstaan. Engeland, Frankrijk en de Vereenigde Staten daarentegen kunnen de grondstoffen, welke de oorlogsvoering vereischt en welke niet in het moederland aanwezig zijn, op groote schaal uit hun koloniën en uit de op andere wijzen van hen afhankelijke gebieden betrekken.

Het Britsche wereldrijk kan het moederland in belangrijke mate voorzien van voedingsmiddelen, steenkolen, benzine, stookolie enz., koper, lood en katoen (slechts tot 50 pCt. van de behoefte), aluminium, zink, rubber, mangaan, nikkel, chroom, wol, tin en wolfram.

Frankrijk kan zijn behoeften aan voor de oorlogs-

MAANDCIJFERS.**Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.**

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs.

Basis 2 Januari 1929 = 100.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

	Banken	Kunstzijde	Industrie	Electriciteit	Handels-ondern.	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheepvaart	Suiker	Tabak	Thee	Totale beurswaarde
Gem. '29	101.9	73.1	119.-	114.4	95.6	88.6	99.1	100.2	95.-	99.9	87.3	92.7	103.2
„ '30	94.2	34.1	90.1	100.4	71.6	63.9	93.1	52.1	71.-	76.2	65.5	74.5	84.3
„ '31	73.6	22.7	60.7	83.-	52.2	45.9	52.3	48.2	47.1	46.3	45.5	46.3	55.1
„ '32	48.3	13.6	45.6	70.7	38.4	33.4	34.1	17.6	29.3	27.-	25.8	30.8	37.-
„ '33	51.5	10.7	48.7	80.7	41.-	40.-	41.-	26.7	28.2	27.4	25.4	39.5	40.5
„ '34	47.1	16.7	48.1	77.-	37.7	47.3	39.-	40.6	22.2	23.2	26.2	50.2	39.4
„ '35	50.-	14.1	52.1	69.9	39.7	49.4	43.8	43.2	23.7	24.4	29.3	47.1	42.-
Jan. '35	47.4	14.6	50.3	70.3	37.7	48.-	34.9	43.6	21.-	21.7	27.4	49.9	38.6
Febr. „	49.9	14.9	51.7	71.2	39.1	47.-	35.-	43.4	22.4	23.5	27.5	49.-	39.6
Mrt. „	49.7	14.9	50.7	70.8	38.2	44.1	34.1	40.2	21.4	23.-	27.5	44.4	38.7
Apr. „	50.8	15.3	51.7	71.2	39.3	47.-	37.9	41.8	21.6	24.2	26.9	44.9	40.3
Mei „	51.3	14.3	52.8	71.9	39.7	48.2	42.5	43.1	21.4	23.9	25.7	46.6	41.7
Juni „	51.9	14.7	53.9	72.1	41.3	49.5	46.8	47.-	23.1	23.8	28.5	46.7	43.5
Juli „	50.7	14.8	53.8	71.3	40.3	50.-	46.9	45.3	23.3	23.-	29.3	45.5	43.2
Aug. „	50.5	14.3	53.6	70.7	40.2	50.3	49.1	44.2	23.9	23.4	30.5	46.3	43.7
Sept. „	49.-	13.6	51.2	66.6	39.2	50.-	47.2	41.4	24.-	22.8	29.7	46.5	42.2
Oct. „	48.7	12.9	51.1	64.9	38.7	51.3	47.7	42.1	24.9	25.5	30.1	48.6	42.5
Nov. „	50.6	12.7	52.7	68.7	41.1	53.6	52.6	43.4	29.3	29.5	34.-	48.4	45.4
Dec. „	49.9	12.5	52.-	69.7	42.2	53.7	52.5	42.3	28.9	29.6	36.-	48.-	45.2
Jan. '36	52.2	12.8	53.4	71.9	44.6	54.1	56.6	46.9	31.9	32.2	39.2	48.8	47.8
Febr. „	52.8	12.9	54.4	76.2	45.8	54.2	60.5	50.5	31.1	32.3	39.4	50.1	49.3
Mrt. „	52.6	11.9	52.5	74.3	44.2	53.6	59.1	48.7	28.9	31.1	38.1	49.-	48.-
Apr. „	51.8	11.8	52.-	74.3	43.7	53.2	61.1	47.-	27.4	30.4	38.4	47.8	48.1
Mei „	52.-	11.8	52.6	73.6	44.-	51.1	63.8	44.4	26.6	29.1	38.6	46.4	48.6
Juni „	53.1	11.8	53.5	74.1	46.-	52.7	68.3	45.9	29.1	32.7	41.6	45.5	50.8
Juli „	54.-	11.9	53.7	77.9	47.2	52.4	66.3	50.1	29.8	33.7	45.8	47.3	51.1
Aug. „	54.7	12.6	53.6	77.9	48.-	53.2	69.7	50.6	31.1	34.5	44.7	47.2	52.1
Sept. 1) „	54.5	13.2	53.7	74.4	48.4	54.-	73.8	50.5	32.7	34.5	44.6	46.8	53.2

Indexcijfer der totale beurswaarde 2 Januari 1936 f 2.558.045.500 = 100.

2 Januari	100.-	4 Maart	104.4	6 Mei	103.9	1 Juli	109.2	2 Sept.	113.3
8 „	102.1	11 „	103.2	13 „	105.2	8 „	108.6	9 „	115.4
15 „	104.4	18 „	103.7	20 „	105.5	15 „	109.6	16 „	115.2
22 „	104.9	25 „	103.9	27 „	106.3	22 „	112.2	23 „	116.4
29 „	106.2	1 April	105.1	3 Juni	109.9	29 „	112.5	30 „	134.7
5 Februari	107.8	8 „	104.8	10 „	109.4	5 Augustus	113.-		
12 „	107.4	15 „	104.9	17 „	110.5	12 „	113.-		
19 „	107.7	22 „	104.4	24 „	109.8	19 „	112.7		
26 „	104.3	29 „	101.3			26 „	112.3		

Nadruk verboden.

1) Bij de samenstelling van de cijfers van September zijn de noteringen van den laatsten Woensdag buiten beschouwing gelaten, waardoor het loslaten van den gouden standaard geen invloed op deze cijfers heeft uitgeoefend.

voering belangrijke grondstoffen uit koloniën dekken als volgt: lood (tot 40 pCt.), nitraten en zwavel (tot 50 pCt.), zink (tot 30 pCt.), mangaan (tot 50 pCt.) en nikkel, chroom en lood (in zeer groote hoeveelheden).

De Vereenigde Staten kunnen zich geheel in de behoeften voorzien aan mangaan, nikkel, wolfram, tin en wol en voor de helft of drievierden aan chroom, antimonium en tin.

Hierbij sluit zich onmiddellijk de vraag aan in hoeverre de drie grootmachten met hun wereldrijken de grondstofstrategische wereldsituatie beheerschen. Omdat de moderne oorlog niet alleen militair, maar ook gevoerd zal worden door de verzorging van den vijand met deze grondstoffen te beletten is deze vraag van groot belang.

Het Britsche wereldrijk produceert van: jute 99 pCt. van de wereldproductie, nikkel 94.3 pCt., rubber 58 pCt., cacao 55 pCt., wol 51 pCt., lood 44 pCt., tinerts 43 pCt., mangaanerts 30 pCt., katoen 24 pCt., plant. oliën 21 pCt., zilver 19 pCt., ijzer 10 pCt. De Vereenigde Staten produceeren 60 pCt. van de petroleumproductie, katoen 49 pCt., tinerts 30 pCt., ijzererts 22 pCt., lood 21 pCt., koper 19 pCt.

Rusland en Frankrijk blijven hier ver beneden.

Een „wehrrwirtschaftliche” classificering van de grootmachten naar de mate van verzorging van de genoemde grondstoffen geeft de volgende rangorde: Groot-Brittannië, Ver. Staten, Rusland en Frankrijk. Deze rangorde geldt evenwel alleen in vreedstijd onder voorwaarde, dat er normale politieke en verkeers-technische betrekkingen bestaan. In oorlogstijd kan de rangorde derhalve geheel anders zijn. Bovendien hebben alle landen nog een belangrijk deel van de grondstoffenbehoefte, welke zij niet zullen kunnen dekken uit eigen gebieden.

„Der Deutsche Volkswirt” geeft hier de percentages, waarin de verschillende landen niet zelf in hun behoefte aan de voor de oorlogsvoering belangrijke grondstoffen zullen kunnen voorzien. Evenals voor de reeds aangehaalde percentages, waarin, met koloniën, Engeland, Frankrijk en de Vereenigde Staten zullen kunnen voorzien geldt o.i. ook voor deze percentages, dat de werkelijke behoeften nog zeer slecht te schatten zullen zijn en bij het geheel gewijzigde karakter van oorlog voeren en de groote afhankelijkheid van verliezen (zoowel omvang als tempo, welke laatste factor bijv. van veel beteekenis zal zijn voor de productiecapaciteit) moeten de percentages dan ook als zeer globaal bedoeld zijn. Eenige mededeelingen omtrent de wijze van schatting zouden de waarde hiervan aanmerkelijk hebben kunnen verhoogen.

Wij willen volstaan met de percentages t.o.v. Duitsland te vermelden. De Duitsche behoeften aan voor oorlogsvoering belangrijke grondstoffen kunnen slechts voor 100 pCt. wat betreft kolen en kali binnenslands gedekt worden. De „Ersatz- und Neustoffindustrie”, zooals bijv. voor synthetische benzine en celstof zal t.z.t. een compensatie geven.

Geconcludeerd wordt de groote beteekenis, welke koloniën voor de oorlogsvoorbereiding hebben. Het argument, dat koloniën kostbaar zijn en belangrijke kapitalen ter investering vereischen kan hier niets aan af doen. Van „wehrrwirtschaftlich” standpunt zijn de kosten van geen beteekenis en gelden steeds de belangen der nationale zekerheid. Het veel gebezigde argument van de open deur vervalt, afgezien van de deviezenmoeilijkheden, door de zekerheid dat die deur in geval van oorlog zeker gesloten zou worden.

Tenslotte de beteekenis van koloniën in oorlogstijd zelf.

De beteekenis van afzetmarkt zal verminderen, als investeringsgebied mogelijk toenemen, omdat de oorlog een sterkere uitbuiting van de koloniale grondstofbronnen zal vereischen. Ook het voorhanden zijn van een koloniaalleger is dan van belang. Zoowel om in Europa te worden ingezet (Engeland en Frankrijk in den wereldoorlog), als ook om koloniën te verdedigen, resp. van den vijand buit te maken.

De doorslaggevende beteekenis ligt evenwel ook in geval van oorlog in de leveranties van voor de oorlogsvoering belangrijke grondstoffen aan het moederland. Deze beteekenis hangt geheel af van de zekerstelling van de *verbindingen met het moederland*. Zijn deze niet te handhaven, dan gaat in oorlogstijd de heele beteekenis van koloniën verloren. Dit zekerstellen kan door de volgende middelen. De *buitenlandsche politiek* moet een bondgenootschap — of neutraliteitspolitiek voeren, waardoor een versperging van den weg kan worden voorkomen.

Militair is een sterke oorlogsmarine noodzakelijk, alsmede een luchtmacht. *Verkeerspolitiek* moet de bouw van een eigen, groote handelsvloot voor voldoende transportmiddelen zorgen. Uit dit gezichtspunt bezien kunnen wij de verschillende landen in de volgende rangorde classificeeren. Het meest zeker zijn de Vereenigde Staten van de verzorging van hun koloniale grondstoffen voor de oorlogsvoering in oorlogstijd. Ongeveer even gunstig is het met Rusland gesteld, eveneens door zijn groote continent. Ook Frankrijk is, wat betreft zijn Afrikaansche koloniën vrij veilig, daar de weg daarheen nauwelijks versperd kan worden. T.o.v. zijn Aziatische koloniën is dit veel minder gunstig. Engeland is zonder twijfel het meest trefbaar, hetgeen door het Italiaansch-Abesijsch conflict duidelijk is gebleken, Italië is omgekeerd op zijn minst van de welwillende neutraliteit van Engeland afhankelijk (Suezkanaal; Straat van Gibraltar). S.

ONTVANGEN BOEKEN.

Zinn. Wandlungen in der Erzeugung und Verwendung des Zinns nach dem Weltkrieg door Dr. Josef Wollnik. (Leipzig 1936; Bibliographisches Institut A.G. Prijs R.M. 10, 223 blz.).

Als zuiver descriptief werk mag deze studie zeker geslaagd heeten. Tot nog toe was degene, die als outsider inzage in de vraagstukken van tinconsumptie, -productie

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	3/10 Oct. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	3/10 Oct. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	11.045	760.678	738.482	350	8.661	14.876	769.339	753.358
Rogge	3.860	200.816	178.911	—	1.976	701	202.792	179.612
Boekweit	100	19.938	15.759	—	350	—	20.238	15.759
Mais	22.532	585.444	621.454	300	117.276	94.726	702.720	716.180
Gerst	5.563	237.880	241.175	498	14.793	23.763	252.673	264.938
Haver	495	74.540	117.551	—	1.175	1.660	75.715	119.211
Lijnzaad	1.500	197.089	146.075	—	145.016	282.415	342.105	428.490
Lijnkoek	1.800	39.657	37.667	—	375	—	40.032	37.667
Tarwemeel	737	28.724	15.153	—	7.296	4.549	36.020	19.702
Andere meelsoorten	1.063	26.810	24.789	—	1.101	2.572	27.911	27.361

en -handel wilde verkrijgen aangewezen op veel verspreide tijdschriftartikelen en deelen van boeken. De vraagstukken van verbruik, productie, markt en restrictie zijn in extenso beschreven. De voornaamste consumptielanden worden afzonderlijk behandeld: de Vereenigde Staten, Engeland en Duitsland. Hierna wijdt schrijver drie bladzijden aan de belangrijke kwesties van de samenstelling der vraag, het principe van de substitutie, de elasticiteit van de vraag en de conjunctuurgevoeligheid, die verschillend is voor het verbruik in de zeer reagibele automobiel- en productiegoederenindustrie alsmede de bouwbedrijvigheid; daarentegen veel minder in de consumptiegoederenindustrie (conservenblikken, tubes, enz.). Deze zeer interessante vraagstukken zijn slechts uiterst oppervlakkig behandeld en zouden eerst grondig kwantitatief onderzocht moeten worden, alvorens tot eenige algemeene conclusies te komen.

Van de productiegebieden wordt een uitvoerige beschrijving gegeven, evenals van de smelterijen. Na behandeling van de belangrijke tinbeurzen volgt een zeer beknopte theoretische uiteenzetting over de prijsreagibiliteit van vraag en aanbod, waarvoor weer hetzelfde geldt als voor elasticiteit, substitutie enz.: ook hier zijn slechts eenige suggesties gegeven; alleen nauwkeurige berekeningen kunnen verdere opheldering geven.

De Gemeentefinanciën door J. H. Leppink, controller der gemeentefinanciën te Nijmegen, met medewerking van J. A. Leppink, referendaris ter secretarie te Nijmegen. Deel III, tweede druk. (Alphen a.d. Rijn 1936; N. Samsom N.V. Prijs geb. f 7.75).

Dit boek moet niet zoozeer beschouwd worden als een volledige handleiding voor den ervaren man van de praktijk, doch als een zoo volledig mogelijke inleiding tot de bestudeering van het gebied, waarop het zich beweegt. Het is in hoofdzaak bestemd voor studeerenden en voor anderen, die zich in vraagstukken van gemeentelijk-comptabelen aard willen inwerken. De talrijke verwijzingen naar de vakliteratuur zullen verdergaande studie vergemakkelijken.

Het werk is verschenen in als „Hand- en Leerboek der Bestuurswetenschappen” Deel III Serie-uitgaaf onder leiding van Prof. Dr. G. A. van Poelje.

De steunverleening aan werkloze arbeiders door G. W. F. van Hove, Referendaris bij het Departement van Sociale Zaken, Hoofdinspecteur van de Steunverleening en Mr. J. H. J. Schouten, Hoofdcommissie bij het Departement van Sociale Zaken. Derde druk. (Alphen a.d. Rijn 1936; N. Samsom N.V. Prijs f 3.90).

Dit boekwerk bleek inderdaad een leidraad voor hen, die met de uitvoering der steunregeling zijn belast, en eveneens van nut voor hen, die zich in verband met hun studie voor sociale maatregelen interesseeren. Daar in den laatsten tijd in verscheidene gemeenten, waarin voorheen de steunregeling niet gold, omdat alle hulpbehoevende arbeiders bij de werkverschaffing waren geplaatst, thans de steunregeling wel wordt toegepast, moesten velen, daar het boek was uitverkocht, worden teleurgesteld. Vandaar binnen betrekkelijk korten tijd een derde druk, aangevuld en bijgewerkt.

Chinas Kampf gegen den Kommunismus. Uitgegeven door T'ang Leang-Li (Sjanghai 1935; Verlag China United Press).

Dit werk, verschenen als eerste deel van een serie publicaties, „China von Heute” genaamd, welke wordt uitgegeven door T'ang Leang-Li, verschijnt ook in het Engelsch en het Fransch. In het voorwoord trekt de uitgever van leer tegen eenige, in de Vereenigde Staten verschenen, publicaties over China, welke een propaganda voor het communisme in China bedoelen. Tegen de in deze werken verkondigde stelling, dat het communisme in China terrein wint, stelt T'ang Leang-Li, dat deze actie door de doelbewuste politiek van de Nationale Regeering van dag tot dag zwakker wordt.

Uitvoerig wordt het begin van de communistische beweging (1919—1925) beschreven, de politiek van de Kwomintang, de gevolgen voor het land, de politieke en sociale achtergrond van het communistische gevaar in China en de groote en zware taak van de Nationale Chinese Regeering. De nog dagelijks uit China komende berichten geven dit werk een bijzondere actualiteit.

Die Mollusken des Pliozäns von Boemiajoe (Java) door C. H. Oostingh. Dienst van den Mijnbouw in Nederlandsch-Indië. Wetenschappelijke mededeelingen No. 26. (Bandoeng 1935; Verkrijgbaar bij firma's G. Kolff & Co. te Batavia, Martinus Nijhoff, Den Haag en bij het Hoofd van de Afdeling Geologie bij den Dienst van den Mijnbouw te Bandoeng. Prijs f 2.50).

El porvenir del cambio de la peseta door José A. Vandellós. (Barcelona 1936. Uitgave van het „Instituto de Investigaciones Económicas”).

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam. op 12 October 1936 voor *telegrafische* uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-disconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	—	9.22½	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 ⁸	75.70	4
Parijs *)	100 Franc	—	8.78	2½
Brussel *)	100 Belga	24.90 ⁶	31.63	2
Luxemburg	100 Franc	6.22 ⁶	7.91	
Zürich *)	100 „	—	43.35	2
Praag	100 Kronen	—	6.70	3
Weenen *)	100 Schilling	35.01	34.90	3½
Boedapest	100 Pengö	43.51	37.65	4
Boekarest	100 Lei	1.48 ⁸	1.52½	4½
Sofia	100 Leva	1.79 ⁷	2.37½	6
Belgrado	100 Dinar	—	4.40	5
Istanbul	Turksch £	—	1.50	
Athene	100 Drachme	—	1.70	7
Milaan	100 Lira	—	9.92½	4½
Madrid ⁵)	100 Peseta	48.—	—	5
Lissabon	Escudo	—	—	4½
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	41.20	3½
Oslo *)	100 „	—	46.37½	3½
Stockholm *)	100 „	—	47.60	2½
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	41.65	
Warschau	100 Zloty	27.90 ⁹	35.50	5
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	31.75	6
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	37.—	5½-6
Tallinn (Estland)	100 Estl. Kr.	—	51.—	4½
Helsingfors	100 Finmrk.	—	4.06½	4
Moskou	Tjeronets (100 Roebel)	—	26.50	
Danzig	100 Gulden	27.90 ⁹	35.50	5
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	1.46 ⁹	1.88½	1½
Montreal	Canad. \$	—	1.88½	2½
Mexico	Mex. Dollar	—	52.30	
Buenos Aires	Peso (papier)	—	0.52½	
La Paz (Bolivia) ³)	Boliviano	—	0.18½	
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	—	0.11½	3½
Valparaiso	Peso (papier)	0.15	0.07	
Bogota (Columbia) ³)	Peso	—	1.07	
Quito (Ecuador)	Sucre	—	0.18	
Lima (Peru)	Sol	—	0.46½	
Montevideo (Urug.)	Peso	—	—	
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	0.48	
Paramaribo	Gulden	—	1.00½	
San José (C. Rica)	Colon	—	—	
Guatemala	Quetzal	—	1.86½	
Willemstad (Curaç.)	Gulden	—	1.01½	
Managua (Nicar.) ³)	Cordoba	—	—	
San Salvador ³)	Colon	—	0.75	
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	—	0.70	3
Batavia	Gulden I.G.	—	1.00½	4
Kobe	Yen	—	0.54	3.28½
Hongkong	Dollar	—	57½	
Shanghai	Dollar	—	55½	
Singapore	Straits Doll.	1.41	1.08½	
Manilla	Phil. Peso	—	94.50	
Teheran ⁴) (Perzië)	Pahlavi	—	1.14½	
Bangkok	Baht	—	0.85½	
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	—	9.22	3½
Alexandrië	Egypt. £	—	9.46	
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney en Brisbane	£	—	7.38	2½
Nieuw Zeeland	£	—	7.44	

¹) Off. 0.36 vrije markt 0.09. ⁴) Munteenheid=Rial (= een Kran.) ⁵) Nom.

²) Goudpeso. ³) Milreis Goud. ⁶) Not. te A'dam. Ov. not. part. opg.

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Table of bank discount rates for various locations including London, Amsterdam, and others, with columns for location, date, and rate.

OPEN MARKT.

Table of open market rates for various locations like Amsterdam, London, and Berlin, with columns for location, date, and rate.

1) Koers van 9 Oct. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for various cities like London, Paris, and Brussels.

Table of exchange rates for various cities including Zurich, Weenen, and Prague.

Table of exchange rates for various cities including Stockholm, Copenhagen, and Oslo.

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of exchange rates in New York for various locations like London, Paris, and Amsterdam.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various locations like Alexandria, Athens, and others.

1) Offic. not. 25 Sept. 16 1/8; 29 Sept. 16 1/8; 7 Oct. 16 1/8. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 2 Sept. 17.00. 3) Offic. not. 25 Sept. 38 1/8; 6 Oct. 39 1/8. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste 'export' notering.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS *)

Tables showing silver and gold prices for London and New York, with columns for date and price.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Table showing the financial status of the national treasury, including income and expenses.

Verplichtingen

Table showing various financial obligations and debts of the treasury.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table showing the floating debt of the Netherlands-Indies, including various types of loans and obligations.

SURINAAMSCH BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table showing the main items of the Surinamese Bank in thousands of guilders.

1) Sluftp. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 12 October 1936.

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	20.249.205,95		
sels, Prom.	Bijbnk. "	196.362,31		
enz. in disc.	Ag.sch. "	2.359.413,50	f	22.804.981,76
Papier o. h. Buitenl. in disconto				—
Idem eigen portef.	f	2.207.000,—		
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.				2.207.000,—
Beleeningen incl. vrsch.	Hfdbk. f	210.371.723,66 ¹⁾		
Bijbnk. "		11.613.580,45		
in rek.-crt. op onderp.	Ag.sch. "	34.097.101,14		
	f	256.082.405,25		
Op Effecten	f	251.021.242,89 ¹⁾		
Op Goederen en Spec.		5.061.162,36		256.082.405,25 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk				—
Munt, Goud	f	124.106.010,—		
Muntmat., Goud		445.788.032,87 ¹⁾		
	f	569.894.042,87		
Munt, Zilver, enz.		19.784.260,48		
Muntmat., Zilver				589.678.303,35 ¹⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond				39.433.272,13
Gebouwen en Meub. der Bank				4.600.000,—
Diverse rekeningen				5.268.866,01
Staat d. Nederl. (Wet v. 27,5/32, S. No. 221)				11.958.329,12
	f	932.033.157,62		

		Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefond		3.105.769,04		
Bijzondere reserve		6.300.000,—		
Pensioenfond		10.234.141,96		
Bankbiljetten in omloop		775.274.565,—		
Bankassigatiën in omloop		15.303,12		
Rek.-Cour. { Het Rijk	f	41.798.477,25		
saldo's: { Anderen		72.999.285,16		114.797.762,41
Diverse rekeningen				2.305.616,09
	f	932.033.157,62		
Beschikbaar metaalsaldo	f	234.579.027,19		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is				586.447.567,97
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht				—

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... f 68.518.450,—
 2) Waarvan in het buitenland..... " 10.500.000,—

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeschb. schulden	Beschikk. metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntm. *)				
12 Oct. '36	124.106	445.788	775.275	114.813	234.579	66
5 " '36	124.106	445.788	789.147	107.911	231.816	66
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen *)	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen 1)
12 Oct. 1936	22.805	—	256.082	2.207	5.269
5 " 1936	22.824	—	263.349	2.207	4.905
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa. *) De vermindering van den goudvoorraad en de stijging van de „beleeningen” zijn een gevolg van het aan het Egalisatiefond ter beschikking stellen van een deel van den goudvoorraad als werkkapitaal.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeschb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
10 Oct. '36 ¹⁾	108.650		162.270	23.490	34.346
3 " '36 ²⁾	108.840		158.240	23.070	36.316
5 Sept. 1936	87.064	20.285	160.088	21.823	34.585
29 Aug. 1936	87.064	20.478	157.001	24.996	34.743
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Dek-kings-percentage
10 Oct. '36 ¹⁾	2.330	75.620		11.260	58
3 " '36 ²⁾	1.910	71.870		10.640	60
5 Sept. 1936	2.117	10.721	50.803	13.404	59
29 Aug. 1936	2.552	10.999	52.055	11.559	59
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
7 Oct. 1936	249.751	450.842	57.818	9.291	19.569
30 Sept. 1936	249.755	449.396	59.254	8.588	20.402
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
7 Oct. '36	79.753	24.752	84.192	40.942	58.909	39,3
30 Sept. '36	80.323	49.714	60.719	40.949	60.359	39,9
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sels	Waarv. op het buitenl.	Belee-ningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
2 Oct. '36	57.359	559	16	9.397	1.477	6.807	3.200
25 Sept. '36	50.111	594	11	8.745	1.234	5.670	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen 1)	Circulatie	Regk. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
2 Oct. '36	5.640	2.723	86.027	593	1.537	6.698
25 Sept. '36	5.640	4.004	83.750	168	1.511	6.660
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. (circ. banken 1)	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Belee-ningen
7 Oct. 1936	63,3	27,6	5,5	4.699,1	25,8
30 Sept. 1936	63,1	22,5	5,6	4.874,6	58,7
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa 2)	Circu-latie	Regk.-Crt.	Diverse Passiva
7 Oct. 1936	219,4	567,6	4.469,2	677,5	255,7
30 Sept. 1936	219,4	573,5	4.657,0	743,5	251,9
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) W.o. Rentenbankscheine 7 Oct., 30 Sept. resp. —, 17 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belgia's).

Data	Goud		Circulatie	Regk. Crt.
	Munt en metaal	Munt en diversen		
8 Oct. 1936	3.769	51	1.395	68
1 " 1936	3.797	53	1.396	75

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash” 2)	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten 1)		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
30 Sep. '36	8.397,1	8.384,7	261,4	9,5	3,1
23 " '36	8.397,5	8.384,7	267,1	7,0	3,1

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. 3)	Algem. Dek-kings-perc. 4)
30 Sep. '36	2.430,2	4.049,1	6.843,5	130,2	79,5	—
23 " '36	2.430,2	4.033,8	6.868,1	130,2	79,5	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 99,06 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash” does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
23 Sep. '36	17	8.648	13.962	4.891	27.129	5.018
16 " '36	31	8.659	13.955	4.869	27.133	5.031

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.